

A

PÉCSI RABSEGÉLYZŐ EGYLET

ÉVKÖNYVE

≡≡≡ 1906-RÓL. ≡≡≡

AZ EGYLET 20 ÉVES FENÁLLÁSÁNAK EMLÉKÉRE, A PÉCSETT 1907. ÉVBEN TARTANDÓ
ELSŐ ORSZÁGOS RABSEGÉLYZŐ EGYLETI KONGRESSZUS TISZTELETÉRE ÉS TAGJAINAK
TÁJÉKOZTATÁSÁRA

KIADTA

AZ EGYLET IGAZGATÓ VÁLASZTMÁNYA.

PÉCS, 1907.

NYOMATOTT TALIS JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

Bolti ára 3 kor.

33011

I 1218

A

PÉCSI RABSEGÉLYZŐ EGYLET

ÉVKÖNYVE

==== 1906-RÓL. ====

AZ EGYLET 20 ÉVES FENÁLLÁSÁNAK EMLÉKÉRE, A PÉCSETT 1907. ÉVBEN TARTANDÓ
ELSŐ ORSZÁGOS RABSEGÉLYZŐ EGYLETI KONGRESSZUS TISZTELETÉRE ÉS TAGJAINAK
TÁJÉKOZTATÁSÁRA

KIADTA

AZ EGYLET IGAZGATÓ VÁLASZTMÁNYA.

Iae 228

33044

PÉCS, 1907.

NYOMATOTT TAIZS JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

ELŐSZÓ.

Amikor először szóba került nálunk, hogy az egylet 20 éves történetét meg kellene írni és én arra vállalkoztam, távolról sem volt szándékomban, hogy egy az egész egyleti életre, annak minden kisebb mozzanataira kiterjedő munkát írjak. Az sem volt szándékom, hogy ezt a kis munkát az idén, rövid pár hét alatt állítsam össze, mert elégnek találtam az idej jelentés mellett dr. Angyal Pál úrnak, választmányi tagunknak évi jelentésünk számára átengedett »A rabsegélyezés reformja« című értekezését közölni. Amint azonban az országos közgyűlés ügye kezdett megérni, kibontakozni és bizonyossá lett, hogy az Pécssett fog megtartatni, nem zárkozhattam el azon gondolat elől, hogy a mi 20 éves évfordulónk megünneplése csak akkor lesz teljes, ha egyidejűleg egyletünk története is megírva előttünk fekszik, tükrül annak, hogy ez a husz év mily küzdelmek közt folyt le. Kiterjeszkedtem pedig a kis dolgokra is, hogy ezt a küzdelmeket mindenki láthassa és ebből az országos közgyűlés megítélhesse, hogy mennyiben lehet a rabsegélyezés ügyét Magyarországon a társadalomra bízni.

A munka megkezdésekor is először csak az előző 14 év történetét akartam megírni, mert hisz a későbbi évek története évi jelentéseinkben olvasható volt, de mivel ebben az esetben az anyag nem lett volna együtt és mivel egyletünk utolsó hat évének története a magyarországi rabsegélyügy fejlődésével annyira össze van forrva, hogy a kettő csak együttesen érthető meg, később felvettem az egész anyagot. Így egyletünk történetében megtalálja az olvasó rabsegélyügyünk multját, mult évi jelentésünkben fel leli annak jelenlegi állapotát, dr. Angyal Pál úr értekezéséből pedig megismeri a jövőnek szépen megrajzolt képét; végre az egész füzetben megtalálják a magyarországi rabsegélyügyi első országos kongresszus tagjai az egész anyagot, megismerik azt az alapot, amelyre a magyar rabsegélyügy végleges épületét fel kell építeni, Adja Isten, hogy ez az

épület szilárd és tartós legyen. Nekem pedig sziveskedjenek elnézni, hogy nem úgy, mint óhajtottam volna, jobban kidolgozva, hanem csak hevenyészve állítottam össze ezt a füzetet, de ehez, amint azt nálunk mindenki tudja, az én hivatali és egyéb sokoldalú elfoglaltságom mellett teljesen hiányzott a legfőbb kellék, *az idő*, ez szolgáljon mentségemre.

A szerző.

A pécsi rabsegélyző egyesület működéséről 1901. évtől kezdve, amikor az egyesület vezetését átvettem, kinyomatott évi jelentésekben számoltam be, amint teszem azt a múlt 1906. évről is, de adós maradtam mindeddig azzal az ígéretemmel, hogy az egyesület előző éveinek történetét, az 1886. évi alakulástól kezdve megírom. — Ezt az ígéretet akarom jelen sorokkal beváltani.

Az adott szón kívül kötelez erre az a körülmény is, hogy az első országos rabsegélyző egyesületi congressus előtt állunk, amelynek eszméjét az után, hogy a brassói egyesületnek a milleniumi ünnepélyek alkalmából ez irányban tett indítványa elaludt, 1901. évi jelentésünkben én vettem fel újra, én hoztam szőnyegre a kérdést, és a pécsi egyesület igazgató választmányával karöltve mi sürgettük folytonosan, nehogy javaslatunk a brassói sorsára jusson. — Örömről szolgál, hogy a congressus Pécsen fog megtartatni. Ez a körülmény még inkább sarkalt arra, hogy egy olyan füzetet adhassak az ügy iránt érdeklődők kezébe, amelyből nagy vonásokban a magyarországi rabsegélyügy mostani állását megismerhetik.

De meg fogják ismerni belőle a régi állapotokat is, mert amint több felől értesültem, azok országszerte mindenütt egyformák voltak. — Lelkesedés az eszme megpendítésekor, amely hamar lelohad, küzdés a vezetők részéről, akik szintén csakhamar kifáradnak és az intézményt bukni hagyják*) Különben ez az általános képe társadalmi egyesületeinknek; meg van bennünk a keleti tűz, a szalmaláng, de hiányzik belőlünk a nyugoti alaposság, szívósság, kitartás. Azok az egyesületeink is amelyek prosperálnak, nem mint a külföldön**) az összes tagok, nagy csoportok, hanem csak néhány ember vállán nyugosznak, a nagy többség elégnek, sőt áldozatnak tartja, ha egy pár koronát adott az intézmény céljaira. — Így is bele fárad a dologba különösen ha nem kap érte semmi látható dolgot viszonszolgáltatás fejében és egy-két év után kilép az egyesületből.

*) Példa rá Déva és Máramarosziget, ahol már csak névleg, továbbá Karánsebes és Pancsova, ahol már teljesen megszűnt a régi egyesület.

**) Németországban 1905-ben tett utazásom alkalmával minden emberbaráti intézmény iránt a legnagyobb fokú érdeklődést tapasztaltam a lakosság részéről; egyes államokban a rabsegélyző egyesületek maguk látják el a kiszabadultak feletti felügyeletet.

A rabsegélyző együletet pedig szintén oly fajta intézménynek tekintik, akik a dolog mélyére hatolni nem tudnak, amely azért a 2 korona tagsági díjért nem ad semmit, holott amint arra már a művelt nyugaton rájöttek, a rabsegélyezésre fordított pénz a legjövődmezőbb befektetés, mert a rabsegélyző egyletek védik meg első sorban a büntetésüket kitöltött embereket a bünbe való visszaeséstől és ez által a társadalmat tehát önmagunkat sok újabb és újabb bűncselekmény veszélyétől, hátrányaitól.

A haszon tehát már ebben megvan, mert bebizonyított dolog, hogy a kriminalitás költségei Amerikában 100, Európában 200 millió koronára rugnak, a praeventió és repressio költségei pedig kétszer annyiba kerülnek.

A rabsegélyügy eszméje, a rabsegélyző egyletek célja azonban — valljuk be őszintén — oly valami ismeretlen fogalom még most is a mi közönségünk előtt, hogy ha valaki akármely előkelő társaságban előhozza, a jelenlévők kilencztized részénél csak kérdő tekintetekkel találkozok, amelyek elárulják, hogy az illetőnek az egész dologról halvány fogalma sincs. — Azokat pedig, akik Magyarországon ezzel a kérdéssel tüzetesen foglalkoznak, azt úgy elméletileg mint gyakorlatilag ismerik, az ujjunkon rövidesen összeszámálhatjuk. Büntető jogi íróink is könyveikben pár sorban végeznek a rabsegély ügygyel, a mely ügy mi nálunk a nagy közönség előtt terra incognita maradt. És ez annál nagyobb szégyen reánk nézve a művelt külföld előtt, mert nálunk már egyharmad század óta létezik az intézmény, amennyiben a budapesti egylet 1873. óta fenn áll és a vidéken is van már 22 egyletünk.

De hogy mennyire nem tudnak még ezek létezéséről sem, azt legjobban mutatja az a pár hónap előtt történt eset, amikor egyik legolvasottabb napi-lapunknak törvénykezési rovatában egy úr nevének kiírása mellett, ha jól emlékszünk, a portugaliai patronage mozgalmáról írva, felsóhajtott, hogy a rabsegély ügyet Magyarországon még nem ismerik, egyetlen állami országos intézetünk van csak e célra a fővárosban. Ehhez azt hisszük nem kell commentár.

Hogy ez az így elkeresztelt anyaegyletünk daczára annak, hogy közel negyedmillió korona vagyona és menháza van, szintén nem képes létezéséről a nagy közönséget felvilágosítani, nem tud jobban tért hódítani, az valóban elszomorító, de megfajtését megtaláljuk, ha az évi jelentésekben a tagok névsorába betekintünk és azt látjuk, hogy ott évtizedekig hiányoztak, sőt még ma is hiányoznak legismertebb nevű jogászaink, kriminálistáink, hiányoztak a közéletnek olyan alakjai, akik állásuknál, műveltségüknel fogva arra lettek volna hivatva, hogy az eszmének zászlóvivői legyenek.

A jogász közönséget, amely nem tartozik a laicus elemek közé, mert a bünpercek szomorú alakjai előtte élnek, mozognak, azoknak élet tragoediái mondhatni előtte játszódhatnak le, akik jól tudják, hogy az elítélteket, egyáltalán nem szabad kivétel nélkül a javíthatatlan gonosztevők közé sorozni, mert azoknak igen nagy százaléka csak emberi gyengeségből, gyakran másoknak vagy a társadalomnak hibájából botlott meg, mondom ezt a jogász közönséget több ezerre menő ügyvédet, bírót, jogvégzett embert, hiába keressük a rabsegélyző egyleteknek akárcsak 2 koronás tagjai közt. Budapesten az egyletnek alig van több pártoló tagja, mint ahány védelemmel foglalkozó ügyvéd és büntető ügyekkel foglalkozó bíró van szerte szét a fővárosban, amiből megint nyilvánvaló, hogy még azok is hiányoznak az egyletből akik a rabok ügyeiből élnek.

Minek tulajdonítható tehát ez az elszomorító állapot! Tulajdonítható intelligensebb közönségünk felfogásának, amely a büntetett embert kivéve a párba j vétségért elítélteket, megveti, nem hajlandó nekik megbocsátani, nem hisz megbánásukban, megtérésükben.

A legnagyobb szerencsétlensége nálunk a rabsegély ügynek az, hogy az eszmének nincsenek apostolai, akik azt hirdetnék, a nagy közönséggel megismertetnék. Egy oly jeles füzet, mint Csiky Lajos debreczeni theologiai tanár és fogházi lelkésznek, »Vallás és emberszeretet a fogház ügy szolgálatában«, vagy mint dr. Balog Arnold budapesti ügyvédnek »Rabsegélyezés« című értekezése, éveken át elvélve jelenik meg nálunk; az egyleti jelentések ha kiadatnak is, a rabsegélyezés kérdésével keveset foglalkoznak, hanem csak az egyletek vagyoni viszonyainak száraz ismertetésére szorítkoznak, mintha csak valami szövetkezet működéséről számolnának be. — Szolgáljon hát rabsegélyügyünk megismertetésére ez a kis füzet; de szolgáljon egyszersmind elégtételül Pécs városának és annak a lelkes kis csapatnak is, amely felfogva a civilisatio szellemét, már két évtized előtt beállt e nemes ügy szolgálatába, de amelyből már annyian elköltöztek a jobb hazába.

Most pedig fogjunk a történethez, szigorú de igazságos kritikával, mert az ügynek csak ezzel szolgálhatunk.

* * *

1886.

A pécsi rabsegélyző egylet, épen úgy mint a budapesti, brassói- és Nagyvárad-biharmegyei kivételével többi összes régebbi egyleteink, annak az 1886. évi 18819/1886. I. M. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendeletnek köszönheti létezését, amelyet — tartalmából gyaníthatólag — a Budapesten abban az időtájban báró Sennyei Pál országbíró elnökle alatt fenállott erkölcsnemesítő egye-

sület megkeresésére bocsátott ki és mult évi felterjesztésünk folytán 27055/1905. III. szám alatt felújított az igazságügyi kormány. — Mivel ez a rendelet annyira feledésbe ment, hogy még a hivatalos gyűjteményből is kimaradt, és amint említém a dési, erzsébetvárosi, Győr-mosonmegyei és Győrvárosi, gyulafehérvári, Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegyei, kecskeméti, Szebenmegyei, szekszárdi, Székesfehérvár-fehérmegyei, Szilágymegyei, temesvári és zomborvidéki egyletek is ezen rendelet hatása alatt keletkeztek; voltaképen ez az a mag, amelyből az intézmény kikelt s így azt hiszem nem lesz felesleges ide iktatni. — Szól a következőleg: „*Körrendelet.*“ *Valamennyi kir. törvényszéki elnöknek és kir. ügyésznek!* »Azon véd- és segélyegyletek, melyeknek feladata a börtönökben és fogházakban letartóztatottnak erkölcsi javítására, szellemi fejlesztésére megengedett módok szerint közremunkálni, azoknak elhagyatott és szükségben levő családtagjairól is lehetőleg gondoskodni, *a börtönökből és fogházakból kiszabadultak viseletét figyelemmel kíséрни,**) irányukban az idegenkedést és bizalmatlanságot érdemükhöz képest enyészteni, a jó viseletű vagyontalanokat becsületes keresetmódhoz juttatni s őket szükség esetén közvetlenül, vagy közvetve segélyezni, szóval oda működni, hogy a büntető ítélet végrehajtása által megjavultnak látszó egyének a társadalomnak hasznos tagokul adassanak vissza s a javulás útján meg is tartassanak: kétségtelenül a társadalom egyik nemes, közérdekű és közhasznú intézményei közé tartoznak. Sajnos, hogy ily rabsegélyző egylet még eddig csak három alakult s áll fenn az országban, ugymint: Budapesten, Nagyváradon és Brassóban, holott ily segélyegylet létesítése úgyszólván minden kir. törvényszék területén indokolt volna. — Az ily segélyegyletek létrehozatala és fentartása legcélszerűbben csak társadalmi uton történhetik, az állam csak legfőlebb védelmében és támogatásban részesítheti azt. — Részemről az ily egyletek létrejöttét csak örömmel tapasztalnám és fenntartásukat — ha a kitűzött célra megválasztott eszközök helyessége felől a hozzám bemutatott alapszabályokból, életképességükről pedig az alakulási viszonyok megismerése után előzetesen meggyőződést szereztem, — bizonyos mérvű anyagi támogatás által biztosíthatnám. — A báró Sennyey Pál országbíró elnöklete alatt a fővárosban legközelebb megalakult erkölcsnemesítő egyesület egyik céljául tűzvéni ki az ily rabsegélyző egyletek alakítását, kilátás nyílt arra, hogy e

*) Tehát ez is egyik cél gyanánt lett kijelölve, amiből következik, hogy az intézményt német illetve bajor mintára óhajtották szervezni.

téren a közel jövőben élénkebb mozgalom fog beállani.)* — E mozgalmat meleg pártolás és szakszerű utbaigazítás által a helyes mederbe vezetni és sikerét biztosítani, nagyrésztben a kir. törvényszéki elnök és kir. ügyész urak hatalmában áll s ha ily módon az ország több részében alakulnak és izmosodnak meg rabsegélyző egyletek, úgy a jó példa, rövid időn élesztő hatással birand a hátramaradottakra nézve is. — Felhivom tehát ugy a kir. törvényszéki elnök, mint kir. ügyész urat, hogy felhasználva az országos erkölcsnemesítő egyesület által előidézendő mozgalmat, az ügy nemes czélzata által áthatottan, egyetértőleg társadalmi uton működjenek oda, hogy ily rabsegélyző egyletek alakittasanak s azok működésének a helyes irány megadatván, sikerük is lehetőleg biztosittassék. Budapest, 1886. junius hó 26-án. Fabiny Teofil s. k.»

Hogy az erkölcsnemesítő egyesület Pécssett megkísérelte volna rabsegélyző egylet alakítását, annak nyomára nem akadhattunk, ellenben tény az, hogy Zsolnay György, volt kir. ügyész, aki mint az eredmény mutatja, azon kevés ügyészek közé tartozott, akik a rendeletet komolyan fogták fel, annak vétele után megtette a lépéseket az egylet megalakítására s hogy jó példával járt felöl, legjobban kitűnik abból a körülményből, hogy a Zsolnay családnak vele együtt hat tagja szerepel az alapító tagok között.

Az előkészítő bizottság jegyzőkönyve 1886. október 30-ról elkallódott, de megmaradt az alapszabályok kidolgozására kiküldött szűkebbkörű bizottság üléséről november 27-ről felvett jegyzőkönyv. — A kir. ügyészi hivatalban tartott ezen az ülésen résztvettek: Zsolnay György kir. ügyész, mint elnök, id. Angyal Pál kir. törvényszéki bíró**), Bolgár Kálmán ügyvéd, bizottsági tagok és Kiss Géza kir. törvényszéki jegyző, jegyzőkönyvvezető. Tagja volt még a bizottságnak Lechner Gyula, városi kapitány, aki elmaradását kimentette. — A bizottság, Zsolnay György és Angyal Pál, mint előadók javaslatára némi csekély módosítással elfogadta a budapesti rabsegélyző egylet alapszabályait, amelyeknek »többszörösítésére és szétoztására, valamint a törvényszék területén levő járásbiráknak is kellő mennyiségű példány elküldésére a bizottsági elnök késznek nyilatkozván, elhatározottatott, hogy az alapszabályok bemutatásával az előkészítő bizottság elnöke tekintetes Szikszay János kir. törvényszéki helyettes elnök ur az alakuló közgyűlés egybehívására felkéressék.»

*) Az országos mozgalom - ha megindult is, amiről nem tudunk — nem vezetett eredményre.

**) Most pécsi kir. ítélőtáblai bíró, egyleti alelnökünk, dr. Angyal Pál jogtanár apja.

Ez az alakuló közgyűlés 1886. december 26-án a kir. törvényszék tanácstermében lett megtartva, részt vettek benne Szikszay János mint elnök, Zsolnay György kir. ügyész, Kisfaludy Imre, Kaufmann Nándor*), Lukrits István, Dömötör Zsigmond és Angyal Pál törvényszéki bírák, Mendlik Ágoston apátplebános, Zavaros Péter városi árvaszéki elnök, Ráth Mátyás a keresk. és iparkamara elnöke, Lechner Gyula városi rendőrkapitány, Bolgár Kálmán ügyvéd, Fekete Mihály városi tiszti ügyész, Marschall Ferencz néptanító, Hoffmann Károly asztalosmester, Koszits Szilárd, Ollé István és Stern Károly ügyvédek, Feiler Mihály és Haksch Lajos hírlapírók és Kiss Géza törvényszéki jegyző.

A közgyűlés elfogadta az alapszabályokat, az egyletet megalakultnak mondotta ki és megválasztotta védnökévé: Perczel Miklós főispánt, akit erről 3 tagu diszküldöttség értesített. Tiszteleti tagokká Ocskay Antal törvényszéki elnököt és Aidinger János Pécs város polgármesterét. Tiszteletbeli elnökké**) Szikszay János, törvényszéki elnökhelyettest s a büntető osztály vezetőjét, elnökké: Bánffay Simon kir. tanácsos, pécsi kir. közjegyzőt, alelnökké: Nádosy Kálmán birtokost és Zsolnay György kir. ügyészt, titkárrá: Kis Géza törvényszéki jegyzőt. Választmányi tagok lettek: 1. Angyal Pál törvényszéki bíró, 2. Bolgár Kálmán ügyvéd, 3. Erreth János ügyvédi kamarai elnök, 4. Hammer Károly pénzügyigazgató, 5. Hinka László, püspöki jogtanácsos, 6. Jeskó Lajos ág. ev. lelkész, 7. Lechner Gyula rendőrkapitány, 8. Dr. Lukács Adolf jogtanár, 9. Mendlik Ágoston apátplebános, 10. Simonffay János ügyvéd***) és 12. Schapringer Joachim nagykereskedő.

* * *

1887. Az alapszabályok 1887. januárius 14-én terjesztettek fel a városi tanács útján megerősítés végett a belügyminiszteriumhoz, ott márczius 3-án 14283/VII. sz. a. lettek megerősítve és elrendeltetett, hogy egyik példányuk a városi levéltárban megőriztessék. A tanács márczius 12-én adta ki az értesítést s midőn a jóváhagyott alapszabályok az egylet elnökéhez leérkeztek, márczius 23-án jelentés lett téve a budapesti kir. főügyészhez, állami segély kieszközlése végett.

Az igazságügyminiszter június 18-án utalta ki az első segélyt, 300 forintot, Bánffay Simon egyleti elnök kezéhez. Nem szabad, hogy

*) Jelenleg is választmányi tagunk, pécsi kir. ítélőtáblai bíró.

**) Most is ebben az állásban tiszteljük.

***) Mindeddig tagja a választmánynak

feledésbe menjenek azok a jóindulatu, biztató sorok, amelyekkel Fabiny Teofil igazságügyminiszter ezt a segély kiutalást kísérte.

»A fenti összeggel — mondja a rendelet — csak az egyleti működés kezdetén felmerülhetõ nehézségek megszüntetését vettem célba s ezen összeg az utóbb évenként az egylet részére biztosítandó állami segély mennyiségére nézve nem irányadó. Már ezuttal azért nem határoztam meg az állandó állami segély mennyiségét, mert ehhez szükséges, hogy előzetesen némi jelelt tapasztaltam az egylet életre való működésének s mert ez idő szerint a rabsegélyző egyletek alakítása tágasabb körökben folyamatban lévén, ma még nem bírok tájékozottságot az iránt, mily mérvben fog az állam segélye ezen egyletek által rövid idő alatt igénybe vétetni.

A folyó év vége azonban meghozza e részben a kellő tájékozást s azért Méltóságod útján,*) felhivom ezennel a pécsi rabsegélyző egyletet, hogy ha előbb nem is, úgy az év végével hozzám oly előterjesztést tegyen, amelyből egyrészt eddigi működéséről tudomást, másrészt pedig a jövőben állandóan nyújtandó segélyösszeg nagysága iránt tájékozást szerezhessenek.“ (1887 június 18-án 12811/887. I. M.)

Ugy látszik az egylet vezetősége egyelőre megelégedett ezzel az előzetes berendezkedésre kapott 300 forinittal és hallgatott, mert az egyletnek 1887. évi tevékenységében, amikor csak egyetlen egy rab segélyeztetett, maga sem talált elég alapot arra, hogy újabb segélyt kérjen. De az sem tekinthető kizártnak, hogy a vezetőket az év végén érkezett alábbi rendelet tartotta vissza a segélykéréstől. A minister ugyanis november 2-án 24546/1887. sz. a. egy újabb rendeletet küldött a pécsi kir. ügyészhez, amelyben kimondotta, hogy a további segélyzési mód most már az egylet megalakítása folytán be lesz szüntetendő.

Mivel a rabsegélyző egyletek megalakítása előtti állapotok is érdekelhetnek bennünket, mert egyrészt elének tüntetik, hogy korábban mennyiben lett a rabokról gondoskodva, másrészt, mert ezekből látható meg legjobban, hogy mekkora szükség volt a rabsegélyző egyletek megalakítására, legyen szabad a korábbi intézmények ismertetésére kissé kitérnem.

A büntető törvénykönyv (1878 : V. t. cz.) életbeléptetésekor, miután a törvény 27. §-ában**) az a humánus intézkedés vétetett

*) A rendelet a budapesti kir. főügyészhez volt intézve.

**) Az igazságügyi bizottság javaslatára.

fel, hogy a pénzbüntetések elbocsátott szegény foglyok segélyezésére és ifju foglyok számára rendelt javító intézetek felállítására és fentartására fordítandók,*) »a pénzbüntetések behajtása és kezelése körül követendő eljárás tárgyában« 1880. aug. 9-én 2106. I. M. E. sz. a. kiadott utasítás 10. és 11. §-ában lett a segélyezés módja némileg szabályozva és ott, ahol rabsegélyző egyletek nem léteztek, ez az utasítás adott eddig módot a járásbirósági és törvényszéki fogházak feletti hatóságoknak, hogy az elbocsátott foglyokat minden segély nélkül ne hagyják. Amint azonban jól tudjuk, az utasításnak ezt a rendelkezését csak kevés helyen és a legritkább esetben vették igénybe, amit nem is csodálhatunk, mert hisz az utasításban a segélyezésnél kijelölt szűk korlátok által a legnagyobb takarékosagra voltak utalva a kir. ügyészek és járásbírák. Azok a korlátok pedig bizonyára azért lettek felállítva, mert még abban az időben, jóllehet a magyar büntető törvénykönyv is, ép úgy mint a külföldi hasonló törvények, telve van a százak és ezrekre menő pénzbüntetések tartalmazó szakaszokkal, senkinek halvány fogalma sem volt arról, hogy ezen a czímen pár évtized alatt százezrek fognak befolyjni. De lássuk az utasítást.

11. §. »Minthogy a pénzbüntetések az 1878. V. t. cz. 27. §-a szerint, részben az elbocsátott szegény foglyok segélyezésére fordíthatók:**) fölhatalmaztatnak a kir. ügyészek és járásbírók, hogy 1881. január hótól kezdve, a szegénysorsu szabadulóknak, a következők szemmel tartása és elismervény mellet mérsékelt segélyt adhassanak.

a) Segélyezésben csakis azon teljesen szegénysorsu a letartóztatás alatt fegyelmi megrovás alá nem esett, állandóan jó viseletet tanúsított foglyok és rabok részesíthetők, következéské be elbocsátásuk akár a büntetés kitöltése következtében, akár pedig a bűnvádi eljárás beszüntetése, vagy bírói ítélettel való fölmentés alapján. kiknek a fogházban nem volt alkalmuk a szabaduláskor szükségelt utiköltségre és egyéb mellőzhetetlen szükségletekre elegendő pénzt keresni. Három hónál rövidebb időre letartóztatott foglyok segélyben csak akkor részesíthetők, ha bebizonyulna, hogy előbbi alkalmazásukat s munkájukat a fogság következtében elvesztették.

b) A segélyezés a legolcsóbb közlekedési uti jegyből, a legnélkülözhetetlenebb ruhákból és három forintnál nem több készpénzből állhat; azonban mindezen segélyezés összevéve egyen-

*) Jó részben hatályon kívül helyezte az 1887 : VIII. és az 1892 XXVIII. törvénycikk. L. 1904. évi jelentésünk 4-ik lapján.

**) Nincs híven idézve, mert amint fentebb láttuk a törvény szövegében az van imperative kimondva, hogy »fordítandók.«

kint 15 forintot, negyedévenként a kir. ügyészeknél 100 forintot, a kir. járásbíróknál 25 forintot meg nem haladhat, ezenkívül az ugyanazon kir. ügyésznél vagy járásbírónál tényleg befolyt pénzbüntetések tíz százalékát túl nem hághatják. Melltárgylást érdemlő rendkívüli körülmények között az ezen szabálytól eltérő segély engedélyezése esetről-esetre a kir. igazságügyminiszteriumnál kérelmezendő.

c) Visszaesők és a külföldi szabadulók segélyben egyáltalán nem részesíthetők.*

12. §. *»A már létező hivatalos jellegű rab-segélyalapok állagáról az 1878. évi V. t. cz. életbeléptének napján pontos kimutatás készítendő és ennek csatolása mellett a pénzmaradvány a jelen utasítás 10-ik pontja értelmében vezetendő pénznaplóba bevételezendő.«*

Ennyiből állt az intézkedés. Konfiskálták az egy két helyen, mint a nyomok mutatják péld.: Pancsován és Karánsebesen volt alapokat, kizárólag hivatalos kezekre bízták a segélyt ép úgy mint néha a külföldön; hivatalos személyeink pedig fáztak a kellőleg okmányolt elkönyvelésektől és e miatt a rabokat a legtöbb helyen segély nélkül hagyták, az utasítást tudomásul sem vették. És nem volt a legutóbbi időkig senki, aki a rabok érdekében tiltakozó szavát felemelte, a törvénynek, az abból kivilágló nemes intenióknak megfelelő végrehajtását sürgette volna. Maradt tehát csaknem két évtizedig minden a régiben.

Az egyletek szaporodásával azonban a kép megváltozott. 1905-ben már 38293 korona. 35 fillért fordítottak egyleteink a segélyezésekre. De még ez sem felel meg a szükségletnek, mert a fenti segélyösszegeből 18294 korona 73 fillér a budapesti egyletre esett és az országban egész a múlt évig alig 20 egylet működött, a többi helyeken tehát fenn áll a régi gyakorlat, amely irtózik a segély adástól.

Ezt a régi, szűkmarku segélyezési módot akarta Pécssett az 1887. évi rendelet beállítani, mert arra már nem volt többé szükség, miután az alapszabályokban ki lett jelölve az új irány s az egyletek belátására lett bízva a segélyezés módja és aránya.

A miniszteri rendeletről még felemlíthetjük, hogy az utasítást foglal magában a kir. ügyészek számára az eglyettel szemben, mert úgy végződik, hogy *»Együttel oda utasítom kir. ügyész urat, hogy magát a nevezett rabsegélyző eglyettel érintkezésbe tévén, míg egyrészt annak működését a szabaduló és segélyre érdemes*

foglyok javára igénybe veszi, addig másrészt az egyeslet érdekeit is hatáskörétől kitéphetőleg mozdítsa elő.)*

De térjünk vissza egyesletünk szerény történetére. Közel egy év telt el a megalakulás után, míg az első segély 1887. decz. 14-én 8 frt utiköltség alakjában Gregurincsics Györgynek kiadatott. Hogy ennek a késedelemnek mi volt az oka, az kitűnik az ezen évről fenmaradt, 1887. június 19-én felvett egyetlen választmányi ülési jegyzőkönyvből, mely ülésen Bánffay Simon elnöklete alatt, Mendlik Ágoston, Schapringner Joachim, Hammer Károly, Zsolnay György és Kiss Géza vettek részt s elhatározták, hogy mivel az államsegély tárgyában a főügyész útján tett felterjesztésre 4 hó alatt sem érkezett válasz, közvetlenül intéznek felterjesztést a miniszteriumhoz.

Amint láttuk, a rendelet már akkor meg volt, csak a főügyészségtől nem érkezett még le. Hogy lett-e ez a rendelet a választmánnyal egész terjedelmében közölve, annak nincs nyoma, de hogy az elnök- és a választmány legtöbb tagja nem ismerte, nem tudott róla, hogy az első 300 frt csak alakulási költségekre lett kiutalva s hogy az állandó évi állami segély meg lett ígérve, az kitűnik abból, hogy a következő évben sem kértek államsegélyt és Bánffay Simon elnök a közgyűlésen azt jelentette ki, hogy a segélyhez nincs remény.

Ugyancsak a június 19-ki ülésen határozta el a választmány, hogy a tagdíjak beszedessenek.**)

Kimondták, hogy pénztárnok csak azután választassék, ha az államsegély ki lesz utalva, hogy az egyeslet vagyona az ügyészségi Wertheimszekerényben őriztessék és mivel a pécsi takarékpénztár a betétek után csak 4% kamatot fizet, Zsolnay György alelnök felhatalmaztatott, hogy amint 100 forint össze jön, azon időnkint 6%-al kamatozó állampapirokat szerezhessen be. Ez meg is történt, de később ezeknek a kamatlába is le lett szállítva s így az értékpapir bevásárlás abban maradt. Elhatározták, hogy az alapító tagoknak diszesebb kártyák nyomassanak, amelyekből sajnálatunkra egy sem maradt meg.

Arról is említés tétetik ezen jegyzőkönyvben, hogy a tagok száma a 70-et meghaladta s azok jegyzéke a budapesti kir. főügyészséghez lett felterjesztve, de nyomára többé nem akadtam.

*) Elismeréssel constatálhatjuk, hogy ennek a pécsi kir. ügyészség vezetői velünk szemben mindig eleget tettek.

**) Ugy látszik a tagdíjakat kizárólag a kezelési költségekre szántak, aminthogy az alapszabályok szerint azok ebből is fedezendőek és csak az államsegélyből akartak segélyt adni, mert amíg az meg nem érkezett, nem kapott segélyt senki.

1888. Erről az évről választmányi ülési jegyzőkönyv nem maradt fenn, de a május 27-én tartott közgyűlés jegyzőkönyvében fel van jegyezve,*) Zsolnay György egyleti alelnök és ideiglenes pénztárnok jelentése, amelyből kitűnik, hogy az előző 1887. évben, ugy az alapító, valamint a rendes tagsági díjak is befolytak. Nem lehet azonban ezt állítani az 1888. évről, mert az évi pénztári kimutatás szerint 10 ft. adományon és 45 ft kamaton (?) kívül mi sem folyt be, új alapító tag nem jelentkezett, rendes tagsági díj nem fizettetett be. Az egylet vagyona ekkor 549 frt és egy darab arany volt. A befolyt pénzjövedelemből 6 darab aranyjáradékkötvényt vásároltak. Kiadása volt az egyletnek 54 frt 70 kr. s ebben befoglaltatnak az időnkint felmerült segélyezések is. *Segélyezettett 1888-ban összesen 4 kiszabadult egyén*, akiknek nyugtája 19 frt 60 kr. értékben az iratok közt fekszik.

Az államsegélynek egytized része sem fordítottatott tehát céljára, a rabok segélyezésére s így az állapotok alig voltak jobbak, mint akkor lehettek, amikor még az egylet nem létezett. A 4 egyén segélyezésénél is mintegy mentségül szükségesnek tartották felemlíteni, hogy az »annyira indokoltnak mutatkozott, hogy a nélkül el sem utazhattak volna.«

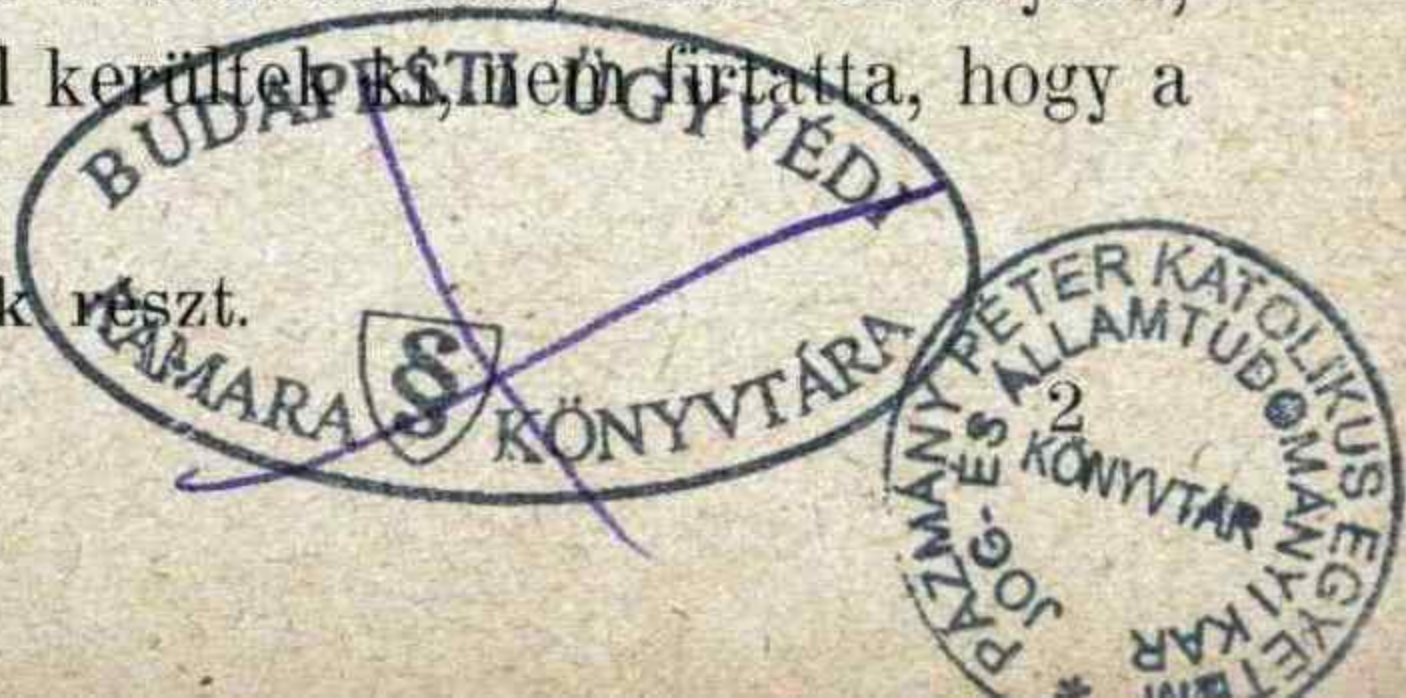
Teljesen felfogható tehát, hogy az első miniszteri leirat bátorítása daczára, nem mert a vezetőség újabb államsegélyt kérni.

A segélyezéseknél tanusított szűkkeblűséggel a közgyűlés sem volt megelégedve. Bolgár Kálmán új eszmét vetett fel s indítványozta, hogy: »figyelemmel arra, hogy *az egylet előtt, annak megalakulásakor magasabb szempontok lebegtek, a segélyezések a bűnbettek szerencsétlen családtagjainak istápolására is kiterjesztesenek*, mert ez hivatása is lévén az egyletnek, fél hogyha csupán a szabaduló és szükségben szenvedő rab segélyezettnek csak, erre igen ritkán kerülven a sor, a magas Miniszterium a különben törvényes segélyt is megtagadhatná. Óhajtaná továbbá, hogy az eszme, népszerűsítés céljából minél inkább nyilvánossá tétetnék.«

»Sável Kálmán kir. törvényszéki elnökben Bolgár Kálmán felszólalása azon aggodalom érzetét ébreszti, hogy *ha nincs segélyezendő, az államsegély elmarad*, de viszont a segélyt csak azért, hogy az segély legyen, senkire rátukmálni jónak nem tartja.«

A közgyűlés nem akarta tovább kutatni, hogy milyen vagyoni viszonyok között is vannak hát azok a szabadulók, akik bizonyára, akkor sem a gazdag emberek sorából kerültek ki. Megírta, hogy a

*) A 70 tagból, csak 16-an vettek részt.

szabadulók felvilágosíttatnak-e elbocsáttatásuk előtt arról, hogy van ám Pécsért rabsegélyző egylet, amely a jó magaviseletű elbocsátott rabokat és azok elhagyatott családját segíve és így maradt minden az előbbi állapotban. Az intézők a régi szigorú mértéket alkalmazták a segélyezéseknél és így elmondható a most kezdődő esztendőkről, hogy ekkor volt ugyan már Pécsért rabsegélyző egylet, de a rabsegélyezés mondhatni csak a papíron létezett.

Az államsegélyt megmentendő, Sável Kálmán azt a pótindítványt tette, hogy: »ő ugyan nincs tájékozva a fogházi oktatás ügyeiről, de ha az oktatásról gondoskodva van is, az egylet céljának tartja a fogházi könyvtárnak jó könyvekkel való szaporítását, akkor aztán úgy véli, nincs mit tartani az államsegély megvónásától.« Ezen eszme megvalósítása a választmányhoz utaltatott, a kiadások emelése azonban elejtetett, mert az elnök Bánffy Simon megjegyezte, „hogy a mai viszonyok között az államsegély iránt vérmes reményt táplálni nem igen tanácsos, nem igen számíthatni rája“, tehát legalább is egyelőre ajánlotta a takarékos költsékezést.*)

Ezen a közgyűlésen új választást is rendeztek, hogy mi okból, az nem tudható, mert a megerősített alapszabályok értelmében (15. §. 3. bek.) az elnök, alelnök és az ig. választmány rendes tagjai 3 évre választatnak. Megválasztattak pedig az elhunyt Ocskay Antal törvényszéki elnök helyébe tiszteleti taggá utódja: Sável Kálmán, elnökké, titkárrá és választmányi tagokká a régiek, Hammer Károly pénzügyigazgató helyett Vízkelety Imre nyug. p. ü. titkár,**) Schapringer Joachim helyébe dr. Mendl Lajos orvos és Angyal Pál helyébe, aki az egyletnek első pénztárosa lett, Cseh Galamb Gyula megyei pénztáros, aki azonban elfoglaltsága miatt tüstént lemondott. Ekkor választottak először számvizsgáló bizottságot is Schapringer Joachim, Vízkelety Imre és dr. Visky István törvényszéki orvos személyében.

Évi jelentést, úgy látszik akkor még nem adott ki s talán fel sem terjesztett az igazgató választmány, jölehet ezt saját jelentésének megküldése mellett már akkor kérték tőle a budapesti és kecskeméti egyletek.***)

Nem lenne teljes az ezen évről szóló ismertetésem, ha elhallgatnám Fabiny Teofil igazságügyminiszternek ez évi február 16-án

*) Hogy ez az aggodalom nem volt indokolt, mutatja az, hogy az egylet fenállása óta főképen az államsegélyekből tartotta fen magát, abból gyűjtötte vagyonát, tehát nyilvánvaló, hogy nem is ismerték a miniszter legelső rendeletét.

**) Az elhunyt jeles festőművész, akiről még szó lesz.

***) Sajnálatainkra ezek a jelentések nem lettek megőrizve.

5367/1888. I. M. sz. a. valamennyi országos fegyintézet és a szegedi kerületi börtönigazgatóságához kibocsátott körrendeletét, amelyet az egyesület elnökének következő megjegyzéssel küldött meg a miniszter: »Minthogy ezen intézkedésem célja a rabsegélyezés körüli eljárás sikerét lehetőleg előmozdítani és biztosítani, felkérem elnök urat, hogy azt a vezetése alatt álló segélyegylet tudomására juttatni és figyelmébe ajánlani sziveskedjék.« A rendelet előre bocsátja, hogy „az 1887. év folyamán a már korábban létezett három rabsegélyező egyesülethez még hét ily jótékony egyesület sorakozott, úgy hogy ez idő szerint az ország területén a következő rabsegélyező egyesületekkel birunk: 1. a budapesti, 2. a nagyvárad, 3. a brassói, 4. az erzsébetvárosi, 5. a kecskeméti, 6. a székesfehérvári, 7. a gyulafehérvári, 8. a karánsebesi, 9. a temesvári és 10. a pécsi. Ezután a következőleg intézkedik: »Minthogy a karánsebesinek egyedüli kivételével, mindezen rabsegélyező egyesületeknek a belügyminisztérium által jóváhagyott alapszabályaiban van egy pont, melyszerint a rabsegélyegylet működési körét nemcsak a területkörén kiszabadult rabokra, hanem olyanokra is kiterjeszti, akik bár távolabb vidéken fekvő fogházból, vagy országos letartóztatási intézetekből szabadulnak ki, de állandó tartózkodásuk a segélyegylet területkörébe esik: ennél fogva kívánatos, hogy a rabsegélyező egyesületek működését az országos letartóztatási intézetek igazgatóságai is ne csak tudomásul vegyék, hanem tőlük telhetőleg támogassák. Ezt legsikeresebben egyelőre az által tehetik, ha azon szabaduló fegyenczeket (rabokat), akik:

1. a büntetés tartama alatt megbánásuknak s javulásuknak félreismerhetlen tanujelét adták,

2. a segélyegylet támogatására utalva lenni látszanak és

3. azt igénybe venni is óhajtják:

az illető rabsegélyező egyesület elnökéhez közvetlenül intézendő hivatalos levélben az egyesület figyelmébe ajánlják, mert a dolog természetében fekszik, hogy idegen helyről a rabsegélyező egyesület területére érkezett kiszabadult fegyenczet és rabot az egyesület teljes áldozatkészséggel csak akkor támogathat, ha az illető egyénnek arra érdemes volta iránt, hivatott helyről némi biztosítást nyer s ha nem kell attól tartania, hogy jótéteményét álnok tettetőre s így hasztalanul pazarolja.

Ezen ajánlatoknál annál lelkiismeretesebb eljárás követendő az igazgatóság által, mert a nevezett segélyegyletek anyagi helyzete és a kezdet nehézségei különös figyelmet és okszerű kiméletet érdemelnek.

Másrészről felkérem a nevezett segély-egyletek elnökeit is, hogy az igazgatóságnak ezen rendeletem alapján keletkezett ajándékait lehetőleg figyelemben részesítsék s ekként a rabsegélyezés ügyét kölcsönös támogatás és egyetértés által gyümölcsözővé és sikeressé tenni iparkodjanak.

Ide iktattuk ezt a rendeletet is, mint az akkori igazságügyi kormány meleg érdeklődésének, gondoskodásának legszebb tanujelét. Sajnos, ez a rendelet a későbbi kormányoknál feledésbe ment és többszöri sürgetésünk dacára sem lett felújítva, pedig csaknem másfél évtizedig ez volt az utolsó hang ami a rabsegély ügy érdekében felülről elhangzott.

* * *

1889. Ez évről már valamivel tisztább képét látjuk az egylet működésének, mert 1890. évtől kezdve behozta az elnök az alapszabályok által előírt, az ig. választmány nevében a közgyűléshez intézendő évi jelentéseket. — Ezeknek ugyan jó része szintén elkallódott, de a legtöbbet sikerült az igazságügyminiszteriumtól beszerezni s így pótolnom.

A legelső tehát a következő évben felterjesztett jelentés azt mondja bevezető sorában erről az esztendőről, hogy: »Az egylet azon nemes és jótékony czél érdekében, melyet zászlajára kitűzött, a mult év folyamán is szerény, de sikeres tevékenységet fejtett ki.« — A haladás jelei annyiban tényleg mutatkoztak, hogy a 300 frt államsegélyből segélyezésekre 1889. évben 50 frt fordított, és pedig ki lett fizetve egy rabnak 20 frt, ötnek 4—4 frt, egy-egynek 3 frt 50 kr., 3 frt., 2 frt és 1 frt 50 kr. — A tagdíj fizetésben azonban már nem valami nagyon buzgólkodtak a tagok, mert az 59 tag közül tagdíját csak 10 fizette le. Ugy látszik tehát, hogy az okozta az örömet és keltette a meglegedést a vezetőségben, hogy a tőke gyűjtésnek kezdtek látható eredményei lenni, a pénztáros már felmutathatta a bevásárolt 6 drb. 100—100 frt névértékű 5%-os földtehermentesítési kölcsön járadék-kötvényt s jelenthette, hogy 65 frt évi kiadás mellett 368 frt 40 kr. maradt a pénztárban; el is rendelték, hogy ez szintén a takarékpénztárba helyeztessék gyümölcsöztetés végett.

A taggyűjtésben szintén nem valami nagyon buzgólkodtak, csak a status quot akarták fentartani és mivel egy tag Péterfay József ügyvéd meghalt, a helyett egy másikat szereztek.

Választmányi ülést ez évben is, úgy mint később mindég, csak egyetlen egyet a közgyűlés előkészítése végett február 14-én tartottak, talán a választmányi tagok részvétlensége miatt, de az sincs kizárva,

hogy nem figyelték meg az alapszabályoknak azt a meglehetősen céltalan és csak a tagok érdeklődésének ébrentartása által indokolt intézkedését, mely szerint választmányi üléseket havonként kellett volna tartani.

Ezen a választmányi ülésen már dr. Porges Miksa törv. jegyző*) vezette a jegyzőkönyvet, mert elődje az egylet első titkára Kiss Géza Síklósra albiróvá neveztetett ki, amely állásában ez a szép tehetségű és kiváló szorgalmu fiatal ember alig pár év múlva meghalt.

A választmányi ülésen Zsolnay György alelnök vetette fel az előző közgyűlésen Sável Kálmánnak a fogházi könyvtár gyarapítására vonatkozólag tett és akkor a választmányhoz utalt indítványát, a mennyiben javaslatba hozta, hogy: »tekintettel azon kedvező állapotra, melynél fogva az utóbbi időben a rabsegélyezés szüksége fel nem merült (?) s így a pénztár nagyobb kiadással nem terheltetett, tegye lehetővé a választmány a fogházban fenálló könyvtár gyarapítását.« A választmány a fogházi könyvtár gyarapítására 25 forintot megszavazott s a kir. ügyész rendelkezésére bocsátott ugyan, de úgy látszik, hogy nem volt megelekedve az elért eredménnyel, kevésnek találta az erkölcsi sikert. *Vizkelety Imre ugyanis »szükségesnek látta a tagok számának növelését s e végből kívánatosnak tartotta az egylet érdekében, hogy annak eszméje mennél szélesebb körben terjesztessék.«*

Sável Kálmán és dr. Lukács Adolf úgy az elnök felszólalása után a választmány ki is mondotta, hogy: 1. *»Felkéri a kir. törvényszéki elnök urat, hogy a törvényszék területén levő járásbírákat az egylet hathatós támogatására és tagok gyűjtésére felkérni sziveskedjenek;* 2. *A választmányi tagokat Pécs szab. kir. város területén tagok gyűjtése végett gyűjtő ívekkel látja el;* 3. *a rabsegélyezés eszméjének legszélesebb körben leendő felkarolása iránt az egylet célját feltüntető — a titkár által szövegezendő — felhívással ellátott gyűjtő ívek kapcsán felkéri a Baranya vármegye területén levő lelkészeket felekezeti különbség nélkül**)* és 4. *elrendeli az alapszabályok kinyomatását.* — Ennek és egy kis rend behozatalának a harmadik évben legfőbb ideje volt, mert

*) Most pécsi törvényszéki bíró és számvizsgáló bizottságunknak régi tagja.

**) Ez azóta is többször megtörtént, de amint a tagok névjegyzékéből látjuk, dacára annak, hogy már egy pár év óta a megyés püspök az egylet védnöke, Pécsen kivéve alig van néhány tagja az egyletnek a róm. kath. papság köréből, a protestáns papságot és a zsidó rabbinusokat pedig egy-egy ember, a pécsi ref. lelkész és a helybeli főrabbi képviselik.

lépten nyomon látszik, hogy az alapszabályokat nem ismerték és kivéve a pénztárt, a renddel keveset törődtek.

A márczius 17-én tartott közgyűlésen azzal sem voltak tisztában, hogy az egyletnek hány tagja van, amiről ugylátszik rendes jegyzék nem vezetettet, mert ekkor 19 alapító, 18 pártoló és 55 rendes tagról úgy arról tesznek említést, hogy dr. Lukács Adolf jogtanár belép a rendes tagok sorába, holott már régen az, sőt a választmánynak is tagja volt.

Hogy sok egyéb dologról is megfeledeztek az abból látható, hogy ezen a közgyűlésen panaszosan említi fel az elnök, hogy az egylet 1888. évre nem kapott államsegélyt. — Ez a felajdulás a legvilágosabban mutatja, hogy már elfeledte, a miniszternek 1887-ben hozzá intézett legelső rendeletét, amelyben ki lett jelentve, hogy az első segély csak az alakulás költségeinek fedezésére utaltatott ki s az egylet fel lett hiva, hogy az év végén tegyen jelentést működéséről és akkor fog az állandó segély kiutaltatni.

Erre utólag még is rájöttek, mert a közgyűlés a választmánnyt utasította, hogy tegyen felterjesztést a segély kiutalása iránt. — Ezen a közgyűlésen vették fel rendes tagokul Visy Pál kir. alügyészt most siklósi járásbíró és Pleininger Ferencz ügyvédet Pécs sz. kir. város jelenlegi országgyűlési képviselőjét s beválasztották az igazgató választmányba Kaufmann Nándor törvényszéki bírót, aki választmányunknak ez idő szerint is buzgó tagja és a számvizsgáló bizottság elnöke.

Hogy azok a lelkesítő felhívások megjelentek és terjesztettek-e, annak az egyleti iratok közt nincs semmi nyoma. — Általában elmondható, hogy a sok jóakarat régi magyar szokás szerint a legtöbb esetben csak addig tartott, amíg a tagok a gyűlésekről szétoszlottak; amint a felvetett eszméket testbe kellett volna önteni, nem akadt a munkára ember.

* * *

1890.

Szándékom volt a további adatokat az évi jelentésekből venni, de nem tehettem egyrészt azért, mivel a jelentések az egyik közgyűléstől a másikig történt eseményeket tárgyalják, ha ugyan tárgyalják és nem a régiekről vannak leírva, másrészt pedig mivel a számadások a jelentésektől eltérőleg a naptári év szerint vannak szerkesztve, és azoktól gyakran eltérő adatokat tartalmaznak. Kénytelen voltam tehát az eddigi módot követni, a számadásokat, az évi jelentéseket a közgyűlési és választmányi ülési jegyzőköny-

veket együttesen vizsgálni és így állítani össze az év történetét. — Ezekből kitűnik, hogy bár *az egyesület 1890. évre is 300 frt államsegélyt kapott, segélyezésekre* még az előbbi évi nem nagy összegnek felét sem fordította, mert e czimen *csak 20 frt 50 krt adott ki.*

Más téren is mutatkozott a hanyatlás, a pénztári kimutatás szerint még 1888-ból 17 tag, 1889-ből 20 tag, erről az évről pedig 58 tag maradt adós a tagsági díjakkal, amit különben bajos megérteni, mert a jelentés szerint csak 57 tag maradt, miután két tag kilépett, a pénztáros azonban 59 tagot mutat ki, akik közül tehát csak egyetlen tag, valószínűleg ő maga fizetett. Kimutatta azt is, hogy 12 frt tagdíj az illető tagok elhalálozása folytán már kétesse vált. — Ezzel azonban a választmány épenséggel nem törődött, a fődolog az volt, hogy az államsegélyt megkapták, ezzel a tőkét növelték és a vagyon a kint lévő követelésekkel az év végén már 1482 frt 93 krt tett ki.

Ha az anyagiakról nem is, a szellemiekről dicséretesen gondoskodott ez évben a választmány és a kir. ügyész. Az utóbbi, az 1890. február 12-én tartott választmányi ülésen előterjesztette, hogy: »azon meggyőződéstől van áthatva, mikép a rabok kedélyét legjobban nemesítheti az, ha az isteni tisztelet zene mellett tartatik, ő tehát egy harmonium beszerzéséhez gyűjtést indított meg, melynek eredményekép befolyt 45 frt 69 krt az egyesület céljaira ezennel felajánlja, egyúttal azon kérelmet terjeszti elő, hogy a választmány a harmonium beszerzését elrendelvén, a még szükségrendő összeget pótolja«. A választmány az indítvány értelmében határozott s a harmonium beszerzésére az ügyészt kérte fel. Ez, az aug. 17-iki választm. ülés jegyzőkönyvéből kitetszőleg 121 frt 40 krba került. De hogy ebben a gyűjtött összeg benne foglaltatik-e vagy ahoz adta az egyesület a 121 frt 40 krt, azt nem lehet tudni, mivel a számadásban sem a gyűjtött összeg bevételezve sem a harmonium ára kiadásba véve nem fordul elő. Itt tehát újra egy érdekes dologra bukkanunk, t. i. arra, hogy mivel az egyesületi pénztári kimutatásban »leltár szerinti ingóságok« czimén szintén 122 frt van felvéve, más leltári ingósága pedig az egyesületnek ekkor még nem volt, mert az egyesületi könyvtárt soha sem leltározták és értékét fel nem vették, nem férhet hozzá kétség, hogy az elveszett vagy csak emlegetett régi leltárban foglalt s a minden évi számadásban felemlített ingóság ez a harmonium volt, a miből világos, hogy *a fogházi harmonium szintén az egyesület tulajdonát képezi.*

Ugyanazon a választmányi ülésen terjesztette elő a kir. ügyész, hogy ő »tekintettel arra, hogy a beszerzett harmoniummal elérendő

és kitűzött cél csak úgy valósítható meg, ha a mise alkalmával használatba vétetik, a választmány utólagos jóváhagyása reményében havi 2 frt fizetéssel kántort nevezett ki, mit kér jóváhagyni. A választmány ezt jóvá hagyta s azóta a r. kath. kántori teendőket a helybeli püspöki képezde növendékei látják el.

Ugyancsak ez a jelentés világosít fel bennünket a felől, hogy ekkor eszközölte ki Zsolnay György kir. ügyész az államtól a rabok oktatását, az állandó iskolát, ami az egyletre nézve nagy előny, mert például Szekszárdon és Székesfehérváron az egylet maga gondoskodik az iskoláról s fizeti a tanítót.

A könyvtár gyarapítására ez évben is fel volt véve az előirányzatban 40 frt, de nem adatott ki, amit a jelentés azzal indokol meg, hogy *„részint a kir. ügyészség, részint az egylet által már eléggé összeszerzett könyvtár útján a rabok részére erkölcsnemesítő és könnyed olvasmányokról van gondoskodva“*.

A márczius 2-iki közgyűlésen a lemondott pénztáros helyett Visy Pál kir. alügyész, a titkár helyett Borsitzky Imre törvényszéki aljegyző lett megválasztva és újra kimondatott, hogy mivel az egyletnek már tekintélyes alaptőkéje van, azt nem szabad tovább parlagon hevertetni, hanem pénzintézetbe kell elhelyeztetni, de a pénztáros belátása szerint bizonyos összeget kézi pénztárképen magánál tarthat.

Elfelelte azonban a közgyűlés ez évben is azt, hogy az évi segély kiutalhatása végett költségelőirányzatot kell felterjeszteni s erre a miniszterium szőlította fel augusztusban; ami felett annyira neki-bátorodtak, hogy elhatározták, hogy 300 frt helyett 500 frt évi segélyt fognak kérni. A segélyekre azért csak 100 forintot, a rabkönyvtár gyarapítására 40 forintot vettek előirányzatba, de az eddigiek után biztosra vehetjük, hogy ennyit sem fordítottak rá.

Az 1890. évi eredménnyel az 1891. évi márczius 25-én tartott választmányi ülés foglalkozott először, amely mindenek előtt tudomásul vette az elnök bejelentését az államsegélyről. — Ezután

Elnök felhívja Zsolnay György kir. ügyészt az egylet múlt évi tevékenységének előadására) és az egylet céljai megvalósítására irányuló eszközök, pld. könyvek stb. mikénti beszerezhetésének előterjesztésére, ki a felhívásnak engedve akép nyilatkozik, hogy a múlt év folyamán segélyezésre 20 frt 50 kr. összeg fordított, a könyvek beszerzése, minthogy a fogházban azok részére, akik írni és olvasni nem tudnak, iskola van berendezve, hol egy tanító az ifjabb foglyo-

*) Tehát a választmány ily módon tudta csak meg utólagosan, hogy mit is csinált az egylet az elmúlt évben és mit szándékozik tenni jövőre.

kat oktatja s minthogy az egylet szükségleteit fedező könyvtár már beszereztetett, nem szükséges; egyuttal javaslatba hozza, hogy tekintettel ama szerencsés helyzetre, mikép a kiszabaduló foglyok nagy része Baranya megyéből való lévén, még hazautazási költséget is ritkán igényel, *egyelőre czélszerű volna az egylet vagyonát szaporítani s a segélyezésre kevesebb összeget fordítani, hogy az alapszabályok 4. §-ában érintett magasabb czélt, egy javító-intézet (?) feldollítását, nagyobb mérvű berendezéseket elérhessen.*

Erre azt határozták, hogy »a választmány Zsolnay György előterjesztését tudomásul veszi, egyuttal javaslatához képest Sável Kálmán hozzászólása után határozatilag kimondja, hogy az alapszabályok 4. §-ában körülírt magasabb célok sikeres elérhetése végett, egyelőre kisebb mérvű segélyezés fogamatba vétele mellett*) egy nagyobb tőke gyűjtésére fog törekedni, illetve *jövőben legközelebbi irányelvül a tőkegyűjtést tűzi ki*, mégis aként, hogy a tőkegyűjtés ne szolgáljon indokul azok segélyezésének mellőzésére, akik arra valóban rászorulnak. Ily értelemben fog a közgyűlés elé is javaslat tételni.«

Igy született meg az 1890. évről szóló jelentés, amely azzal kezdődik, hogy »A még mindig csecsemő korát élő egylet az elmúlt év folyamán is, bár csendesen és az anyagiakkal való küzdés miatt kisebb körben, de törekvése teljes tudatában haladt az alapszabályok adta magasztos cél megvalósítása felé.«

Ezután elmondja a harmonium beszerzését, majd így folytatja:

»Az egylet múlt évben segélyezésre összesen 20 frt 50 kr. összeget fordított, mivel azon szerencsés helyzetben van, hogy a jórészt Baranyamegyéből származó rabok tulnyomó része a munkája után szerzett dija, vagy rokonok segélye folytán az egylet pénztárát igénybe nem veszi.

Épen a helyi körülmények adta ezen szerencsés helyzetből kifolyólag, amennyiben a segélyezést csaknem kizárólag a vidéki megyékből ide kerülő rabok veszik igénybe, míg a mi megyénk községeiben illetőséggel bírók, kevés kivétellel, az egylet támogatását inkább nélkülözhetik, — de tekintetbe véve a magas állam azon kedvezményét, hogy foglyaink részére a helybeli kir. ügyész ur közbenjárása folytán egy *állandó iskola* áll az egylet segítségére, hol különösen a fiatal foglyok az írás, olvasás és számolásban kiképeztetést nyernek, valamennyi rab pedig a különböző iparágakban alapos jártasságot szerezhethet, és így kiszabadulásuk után való becsületes életmód folytatásához alapos remény mutatkozik, — végül figyelemmel arra is, hogy

*) Mint látszik a 300 frtból kiadott 20 frt 50 krt is soknak találták.

részint a helybeli kir. ügyészség révén, részint az egylet által már eléggé összeszerzett könyvtár útján a rabok részére erkölcsnemesítő és könnyed olvasmányokról annyira van gondoskodva, mikép »az egyleti könyvtárnak«*) továbbra való gyarapítása ez idő szerint szükségletkép előtérbe nem lép: az 1891. márczius 25-én összeült választmány a mult gyűlések tradíciójához híven a tisztelt közgyűlés elé azon kérelemmel lép, hogy a czélszerűség parancsszavának hódoló azon határozatát, mikép az alapszabályok 4. §-a főleg annak g) pontjában körülírt magasabb cél (t. i. a menház) sikeres elérhetése végett egy nagyobb tőkegyűjtés képezendi az egylet jelenlegi törekvéseinek központját, még is akként, hogy ez irányelv az arra valóban reá szorult rabok segélyezésének gátul ne szolgáljon, magáévá tenni s ez értelemben határozni szíveskedjék.«

Mi természetesebb, mint hogy az 1891. május 10. napján tartott közgyűlés, amelyre ezután sokszor történik majd hivatkozás, »a választmány jelentését tudomásul vévén, az abban foglalt elveket magáévá teszi.« — Ez az elv pedig voltaképen az volt, az államsegélyt felvenni, de ki nem adni, a segélyezéseket lehetőleg megszüntetni és tőkét gyűjteni.

Hogy kik hozták ezt az egylet működését megölő határozatot, nem tudni, mert csak az van a jegyzőkönyvben kitüntetve, hogy az elnök constatalja, miszerint az alapszabályok által kívánt 15 tag jelen volt.

Tehát elfogadták ők is, hogy »az egylet abban a szerencsés helyzetben volt«, hogy a jórészt megyebeli rabok tudtak magukon segíteni, mert hisz kérhettek kölcsön rokonaiktól, vagy volt valami kis munkakeresményük és így: »az egylet támogatását inkább nélkülözhették.« — Valóban itt is difficile est satiram non scribere.

És még panaszkodnak az anyagiakkal való küzdestről, holott a dolog úgy áll, hogy az egylet megelégedezve rendeltetéséről, alapszabályairól, a kapott államsegélynek egy tized részét sem fordította arra a célra, amire adva volt. A vármegyebeli szegény rabokat segély nélkül hagyta és csaknem kizárólag a vidéki megyékből kikerülő rabokat segélyezte, ezeket is úgy látszik csak kivételesen, a legtöbb esetben feleslegesnek tartotta, nem akarjuk állítani, de nincs kizárva, hogy azért mivel az egyszerűbb embereket át lehet adni a rendőrségnek és haza lehet tolonczoltatni.

*) Az egyleti könyvtár miatt évek mulva beállt harcznak az egylet javára történt eldöntésekor a miniszterium ebből a jelentésből győződhetett meg arról, hogy a rabkönyvtár, amelyhez később az állam is adott egyes munkákat, voltaképen egészen az egylet tulajdonát képezné.

Az az átkos tőkegyűjtés volt tehát és maradt máig is Magyarországon a rabsegélyezés legfőbb akadálya, megölő betűje, mert amint láttuk és még látni fogjuk, csak frázis maradt az a Sável Kálmán indítványára a határozathoz fűzött toldalék, hogy a tőkegyűjtés »mégis akként eszközendő, hogy az irányelv az arra valóban reá szorult rabok segélyezésének gátul ne szolgáljon«, mert a valóságban a raboknak rokonaik segélyével kölcsön pénzzel, vagy csekély keresményükön kellett hazautazni és azzal, hogy otthon legalább a legelső napokban, amig oly sokáig nélkülözött családjuk körében kipihenhetik magukat és munkát kereshetnek, miből élnek, az egyesület vezetői nem törődtek, azok szemei előtt csak egy magasabb cél, a tőkegyűjtés lebegett, erre fordították a rabok részére küldött államsegélyt.

* * *

1891. Ez volt a segélyezések tekintetében legbotránysabb esztendő. Az új pénztárnok Visy Pálnak pontosan szerkesztett, két példányban kiállított, pecsétell ellátott pénztári kimutatásából megtudjuk, hogy már csak 70 forint volt a hátralék a többit tehát behajtotta, minek folytán az egyesületi vagyon 1734 forint 70 krajczarra emelkedett. De ezt csak úgy lehetett elérni, hogy az évi egész kiadás nem tett ki többet 47 forint 38 krajczárnál, a miből a vegyes kiadásokra fordított 38 forint 38 krajczár levonásával *a rabok segélyezésére 9, szóval kilencz forint maradt.* — Hogy ezt egy embernek adták-e a kir. ügyészségnél, vagy kilencznek, azt már nem lehet tudni, mert nincs róla semmi nyugta, vagy feljegyzés. — Így lett tehát betartva, keresztül vive a választmány által javaslatba hozott, a közgyűlés által elfogadott előirányzat. De nem is az előirányzatot akarták ekkor szem előtt tartani, hanem a tőkegyűjtési elvet. Ez az eljárás a Minisztériumnál is visszatetszést kelthetett, mert nemcsak hogy a kért magasabb segélyt az 500 forintot nem utalták ki, de az eddig mindig megadott 300 forintot is 200 forintba szállították le. — Csoda különben, hogy ezt a rabsegélylyel való uzsoráskodást — mert nem nevezhető egyébnek az, hogy segélyezésekre évenként 300 forintot kértek és 4 év alatt alig 10—20 forintot adtak ki — éveken át elnézte az igazságügyi kormány és a kormánybiztos főügyész, ami ismét a mellett bizonyít, hogy igazi érzékkel akkor a rabsegélyügy iránt sem fent, sem lent nem bírtak, azt csak gépileg, de ügybuzgósággal, szeretettel nem kezelték.

Lássuk már most, hogy a választmány miként fogadta ezt az eredményt, megütközött-e rajta. — Ezt nem tette, de nem is tehetette, mert az 1902. febr. 27-iki ülésen, amikor az évi számadást és a jövő évi költségelőirányzatot tárgyalni kellett volna, a pénztáros nem volt

jelen, az alelnök kir. ügyész pedig csak annyit mondott, hogy: »bár a pénztáros nélkül a segélyezés mennyiségét számszerűleg előadni nem tudja, azonban bejelenti, hogy az 1891. évben eszközölt segélyezés az előző évit túl nem haladja.« Ebben azután megnyugodtak. Hogy a közgyűlésen miképen végeztek vele, azt az 1892. évnél fogjuk látni.

Kíváncsiak lehetünk még, hogy miképen végzi az évi jelentés a szerezcsen-mosást, hogyan igyekszik ezt a botrányos dolgot kimenteni. — Először a titkár szerkesztett a választmánytól kapott megbízatásához képest egy jelentést, amelyben hangsúlyozza, hogy az egylet elé az alapszabályok által tűzött magasabb czélok: menház stb. megvalósítását a csekély vagyon akadályozza, az tehát csak a messze jövőnek lesz fentartva, amikor majd az állam fogja megvalósítani. — *Ugyancsak a szerény vagyoni állapot szolgál akadályul annak is, hogy minden egyes arra érdemes rab, habár csekélyebb mértékben is segélyeztessék, legalább utiköltséggel elláttassék.*)*

Ez a jelentés ugylátszik nem nyerte meg a vezetőség tetszését, e helyett csinálták az alábbi, amely egyetlen szóval sem említi fel a 9 frt segélyt, csak áltanosságban mozog és azzal igyekszik a dolgot szépiteni, hogy az irányelvül kitűzött tökegyűjtés az előző évi jelentésben a Miniszteriumnak is tudomására lett hozva**) mert azt mondja: »Az 1891. évi május 10-én megtartott közgyűlés magáévé tette, és határozattá emelte a választmányoknak azon, a nagyméltóságú Igazságügyminiszteriumnak is bejelentett előterjesztését, hogy az alapszabályok 4. §-ában kitűzött magasabb czélok sikeres megvalósíthatása végett az egylet törekvésének sarkpontját egy nagyobb töke gyűjtése — egyenlőre kisebb mérvű segélyezés foganatba vétele mellett — azon korlátozással képezendi, hogy a csakis ideiglenesen kitűzött cél okul ne szolgáljon azok segélyezésének mellőzésére, akik arra valóban rászorulnak. — Ezen közgyűlési határozat szellemében folytatta a választmány szerény működését, ami által a pénztárosi jelentésből kitünőleg azon idő elközelgését, amidőn az ifjúból már-már izmos férfivá fejlődő egylet a jótékonyság tág mezéjére, homlokán a siker reményével állhat ki, némileg elősegíteni iparkodott.

A most érintett közgyűlési határozatban leli indokát a pénztárosi jelentésben foglalt segélyezés csekély mennyisége is, mert habár

*) Milyen jól látott ez a fiatal ember.

**) Bár ezt több éven át hangoztatták, soha nem lettek felülről figyelmeztetve, hogy a miniszterium ezt az eljárást nem helyesli s a segély összegeket nem azért küldi, hogy ezt a raboknak ki ne adják és így a megkezdett téves irány fentartására még nagyobb vérszemet kaptak.

el kellett ismernünk, hogy ez összeg az egyeslet vagyoni viszonyaihoz mérten szerénynek mutatkozik is, azonban azt nyíltan kijelenthetjük, hogy a segély az arra valóban reászorultak elől soha megvonva nem volt és nem szabad lenni.»

Hát hogy most e két jelentés közül melyik festette hivebben az állapotokat, az-e amely azt állítja, hogy a 9 frtnál több segély kiosztására nem volt szükség, vagy az a fogalmazvány, amely úgy tünteti fel a helyzetet, hogy a szerény vagyoni állapot akadályozza, hogy minden egyes érdemes rab, habár csekély segélyt, legalább uti költséget kapjon, azt az olvasó elbírálására bizzuk.

Hogy a dolgon enyhítsen, felhossa a jelentés, hogy a könyvtárra 30 forintot utaltak ki, ami azonban már a következő évben történvén, az 1891. évi működés mérlegén mit sem javít.

A miniszterium sem fogadta el készpénz gyanánt a kifogásokat, hanem a fősvénykedést, amint már említettük, a segély leszállításával büntette, s így a 10 forint megtakarítás az egyesletnek a következő 11 éven át évi 100 frtjába került, ennyivel szállították le az államsegélyt.

Kétszeresen elszomorító az 1891. évi működés silány eredménye akkor, ha figyelembe vesszük, hogy ugyan ennek az évnek a végén egy másik vidéki egyesletnél már milyen nagy dolgokkal foglalkoztak. Ekkor bocsátotta ki ugyanis a mienknél alig három évvel idősebb brassói egyeslet és küldte meg egyesletünknek az alábbi körlevelet, amely az *első kísérlet volt Magyarországon egy rabsegélyző „szövetkezeti közgyűlés” összehozására*. Sajátságos játéka a sorsnak, hogy ez a felhívás az egyeslet iratai közt megmaradt és 10 év után innen tőlünk indult ki a mozgalom, amely több évi küzdéssel ki tudta sürgetni, hogy a rabsegélyző egyesletek első országos közgyűlése Pécsen 1907-ben összeüljön. Ezt, a magyar rabsegélyügy történetében oly fontos szerepet játszó okmányt tehát ide iktatjuk: „*Brassói rabsegélyző egyeslet*.” Szám 25/1891. A Rabsegélyző-egyeslet tekintetes elnökségének, Pécs. Öröndetes jelenés; hogy polgártársainknak már szélesebb körében nyilvánul azon szellem, hogy fogságukból elbocsátott raboknak nemcsak bizalomteljes bocsánatot, hanem nekik segédkezet is nyújt az erény útján való önfentartásra nézve az által, hogy a raboknak az életben lehetőleg becsületes keresetet biztosít. Ezen szellemnek köszönhető a hazánkban mindinkább terjedő »Rabsegélyző egyesletek«-nek keletkezése. Ez utóbbiak szép multra tekintenek vissza, egyfelől a raboknak saját költségein nyújtván oktatást írás- olvasás- és számolásban, mi által ez utóbbiaknak javulása czéloztatik, mely nélkül az elbocsátott raboknak a társadalomba való veszélytelen visszalépése

alig gondolható; másfelől törekedtek a rabsegélyző egyletek az elbocsátott raboknak nyújtott segélyek által új és jobb, életpályára való lépésüket megkönnyíteni.

A rabsegélyző egyletek azonban eddigelé jobbrészt csak helyileg működtek. De azon szükség forog fenn, hogy az e téren szerzett tapasztalatokat egymás közt kicseréljék és kölcsönös sorakozást és tervszerű egyöntetű működést létesítsenek.

Megszivlelendő kezdeményezést tett ez irányban annak idején Fabiny T. igazságügyminiszter ur 1888. február 16-án 5367. szám alatt kelt figyelemre méltó rendelete.

Azon szerény nézetben vagyunk, hogy egyleteink tömörülése esetén maguknak az egyleteknek új életerő nyújtatnék és azoknak magas feladatai közkincsévé válnának minden művelt embernek.

Jelenleg mintegy 20 rabsegélyző egylet fölött rendelkezik hazánk. Jótéteményei azonban csak akkor jutnak valódi érvényre, ha sikerülend egybe tömörülő szervezését egy szövetségi gyűlés által kiegészíteni.

Ennek kapcsán bátorzkodunk a tekintetes egyletet felkérni, miszerint kebelében a megpendített kérdést megvitatni és az eredményről minket értesíteni sziveskedjék, mivel mi azon esetben, ha az egyletek többsége indítványunkhoz csatlakoznék, nem fogunk késni az igazságügyminiszter ur ő nagyméltóságához azon kérelemmel járulni, hogy lépések tétessenek egy szövetségi gyűlés megtartására. Hazafias üdvözléttel! Brassó, 1891. deczember 6-án. Arzt Mihály s. k. rabsegélyző egyleti alelnök, Szász Károly s. k. rabsegélyző egyleti titkár.

Hogy minálunk nem reagáltak rá, úgy mint a tárgy fontossága megérdemelte volna, idejében tárgyalás alá sem vették,*) azon az előzmények után nem lehet csodálkoznunk, csak az szolgálhat némi — bár szintén szomorú — vigasztalásunkra, hogy a körlevelet másfelé is hasonló sors érhetette, mert az országos közgyűlésből semmi sem lett, a felhívás elhangzott, mint a pusztában kiáltó szó.

De hát mit is csinált még ebben az évben az egylet, a választmány és a közgyűlés, kérddheti valaki, mert hisz egy-egy ülést még is tartott. Ezek a rendes chablon szerint folytak le.

A közgyűlésen újra megválasztották a régi tisztségviselői kart és választmányt, közte új tagokul Szuly János ügyvéd**) és Rásky

*) A következő évi választmányi ülésen mutatta be a kir. ügyész és tudomásul véve, megőrzés végett a titkárnak kiadták.

**) A választmánynak most is ügybuzgó tagja.

Mihály járásbíró. Formailag tehát rendben volt minden, de hiányzott a lényeg, az egylet céljának megvalósítása; mert a jövő terve, amit elfogadtak abban merült ki, hogy segílyt minél kevesebbet kell adni és a menházra minél több tőkét kell gyűjteni.

A segílyezés mikénti eszközölését teljesen ráhagyták a kir. ügyészre, aki ennek folytán maga volt az egylet, a választmány, a közgyűlés pedig csak az a gépezet volt, amellyel az államsegílyt évenként kipróbálták.

A választmány és az elnök teljesen megfeledezett a segílyek kiutalványozására nézve az alapszabályokban foglalt jogáról és az 1888. évi közgyűlésen a segíly kiutalásokra nézve a kir. ügyésszel szemben hozott határozatáról. Ekkor ugyanis Angyal Pál kir. alügyész az első pénztárnok megválasztatván, a kir. ügyész alelnök mint ideiglenes pénztárnok neki átadta ugyan a pénztárt, de a következő indítványt tette: »Az egylet céljából folyólag igen sokszor előfordul, hogy a segílyezés rögtönös s ha a pénztár ezen túl tőlem távol a pénztárnoknál van, a segílyezés akadályokba ütközik, e célból azt volnék bátor indítványozni, hogy miután a szabaduló rab segílyezése iránt elsősorban én volnék hivatva indítványt tenni és intézkedni, bizonyos előre nem látott szükség esetére, bizonyos pénzösszeg utólagos elszámolásra rendelkezésemre bocsáttassék.« »Elnök az indítvány ellenében felhossa, hogy amint nem helyeselhetné a pénztárnoki állásnak az alelnökével való egyesítését, úgy nem találja helyén valónak a pénztár megosztását sem. *A rend úgy kívánja, hogy az egylet vagyona a pénztárnok kezelése alatt legyen teljesen, aki csupán elnöki utalványra fizethet, amennyiben pedig a segílyezések úgyis a választmány javaslata alapján teljesítendőek, amennyiben ezenkívüli sürgős segíly nyújtása mutatkoznék szükségesnek, mindig az elnök tudtával történjék, távolléte esetén pedig szükségesnek találja, hogy az vele utólag közöltessék. Egyébként az alapszabályok 19. §-ának utolsó bekezdése a segílyezések iránt kimerítőleg intézkedvén, minden további intézkedést feleslegesnek tart. Ezek szerint a közgyűlés a Zs. Gy. alelnök által tett indítványt el nem fogadja.*«

Ime a jegyzőkönyv szavai. Mily erélyes hang volt ez még akkor az öreg kir. tanácsos, közjegyzői kamarai elnök, a mindenki által szeretett és becsült Simon bácsi részéről, mily helyes magyarázata a szabályoknak, körvonalozása a hatásköröknek, csakhogy ez az erély elszállt az évekkel, Nádosy Kálmán az első alelnök pedig az egylet vezetésébe soha be nem folyt és így egy alapszabályszerű helyes egyleti vezetés 15 évig nem fejlődhetett ki.

Az uralomra jutott merev, bürokratikus felfogás megölte az eszmét úgy mint máshol is, ezért vették ki a rabsegélyügy vezetését már a legtöbb államban világszerte a hivatalos kezekből és bízták a társadalmi tényezőkből alakult egyletekre, ami által a nagyközönség érdeklődését az eszme iránt ébren lehet tartani.

Azt is készséggel ismerjük el, hogy úgy a kir. ügyész urat, az intézmény megteremtőjét, valamint az egylet elnökét és a választmányt a legnemesebb intentió vezette, amikor a tőkegyűjtést főczélul tűzték ki s talán mi sem cselekedtünk volna akkoriban másképen, de most látható, hogy nagyot tévedtek.

* * *

1892. Az 1891-ről szóló jelentés annyira megtetszett fogalmazójának, hogy azt a következő évben egyszerűen újból leíratta, csakis a tagváltozást javítván ki benne, de azt se helyesen, mert amíg az előző évi jelentés azzal végzi, hogy a tagok száma 57, illetve 77-ről 86-ra emelkedett, most újra 57, az alapítókkal együtt 77 tagot vett fel. — Ez a kijavítás különben is igen komikussá teszi a szöveget, mert az előző jelentésben ahoz a körülményhez, hogy akkor 11 új tag jelentkezett és a pártoló tagok száma 1 halálozás és 1 kilépés mellett 57-ről 66-ra emelkedett, oda is illett az, hogy »örvendetes jelenséggül szolgál az egyletnek tagokban való gyarapodása«, itt már annál furcsábban vette ki magát, mert a gyarapodás azzal lett illusztrálva, hogy 3 tag meghalt, 1 pedig kilépett. Ezt a csekélységet sem a közgyűlés, sem a felsőbb hatóságok nem vették észre, de különben sem szoktak törődni vele.

Mivel a jelentés most sem nyújt semmi támpontot arra nézve, hogy mennyi segélyt adott ki az egylet, ismét Visy Pál pénztáros 1892. évi kimutatásához kell folyamodnunk, amelyből megtudjuk, hogy 85 frt 28 kr. vegyes kiadás mellett *segélyezésekre 45 frt lett fordítva.* — Ez ugyan még mindig elenyésző csekély összeg az államsegélyhez mérten, de az előző évi 9 frtot ötszörösen meghaladja, tehát jelentékeny emelkedést mutat. — Az egyleti vagyon természetesen szaporodott — bár 44 tag volt hátralékban — mert az államsegély megjött; kitett pedig a vagyon 1892. végén 1971 frt 80 krt. — Sável Kálmán, akit úgy látszik bántott az, hogy az előző évben nem fordították az előirányzott 40 frtot a könyvtárra, most ennek gyarapítását indítványozta, amire 30 frtot szavaztak meg és a könyvek beszerzésére a kir. ügyészt kérték fel, aki a megmaradt számlából kitetszőleg 25 füzet ifjúsági és népies olvasmányon kívül, ami 6 frt 55 krba került, 37 darab kisebb könyvet vásárolt, mindössze 27 forintért a könyvtár számára.

Az 1892. évi február 27-iki, — ez évben szintén egyetlen — választmányi ülési jegyzőkönyv még egy érdekes tárgy, a *fogházi imateremben levő oltárkép eredetéről* világosit fel bennünket, amikor 3. pont alatt a következőket tartalmazza: »Az elnök — Bánffay Simon — azon indító oknál fogva, mert a jegyzőkönyvekben eddig nyoma nincs, előadja, hogy Vizkelety Imre választmányi tag*) még 1887. évben fáradságot nem kímélve, a foglyok kápolnája részére egy művészi kivitelű olajképet festett, amely kép Krisztus Urunkat az olajfák hegyén ábrázolván, a keresztény felekezetű raboknak, felekezeti különbség nélkül, tisztelete tárgyául szolgálhat s amely képhez az anyagot Zsolnay György, az egylet alelnöke, meglehetősen anyagi áldozat árán szolgáltatta, amiért is kellemes kötelességének ismeri azt indítványozni, hogy a választmány a nemesszívű adakozóknak jegyzőkönyvi köszönetét fejezze ki«, — mire elhatároztatott, hogy »a választmány az indítványt élénk helyesléssel magáévá tévén, nevezett uraknak hálája adójául őszinte köszönetet szavaz.« — *E szerint a pécsi fogház imatermében egy régebbi jónevű magyar festő eredeti oltárképét őrizzük.* — Ezt a képet 1900-ban a család óhajtotta volna megszerezni, egy értékes más oltárképpel kicserélni és e végből Sável Kálmán kir. főügyészhez fordult, de mivel ez többeknél visszatetszést szült, mert a művész intentioja az volt, hogy a rabok az ő általa festett kép előtt emeljék szívüket az Egek urához, a kép visszaszerzésének tervétől elállottak.

Az évi közgyűlés jegyzőkönyvéből két pont érdemel említést, amelyek már mutatják, hogy a visszaesés beállott. Az ápril 10-iki közgyűlésen ugyanis összevissza kilenczen voltak jelen, bár ez már második határnap volt, mert az első alkalommal nem jelent meg az alapszabályok által megkívánt 15 tag sem.

A jelenlevőket, akik az egylet vezetőiből kerültek ki, ugy látszik bántotta ez a dolog. — Látták, hogy a tagokból, akik sem nem fizettek, sem az egyetlen közgyűlésre el nem jöttek, kezd kiveszni az érdeklődés, azt sem tudták, hogy ki miként látja el voltaképen a segélyezéseket, tehát e felől felvilágosítást kértek, mire »Elnök a segélyezés módját illetőleg a közgyűlés tudomására hozza, hogy az olyformán történik, hogy a kir. ügyész az egylet alelnöke, akinek felügyelete alatt van a fogház s így a segélyezésre szoruló foglyokról, ezek viszonyairól közvetlen tapasztalást szerezhet, minden egyes szabaduló foglytól családi és vagyoni viszonyait kitudakolja, mi által egyedül ő van azon helyzetben, hogy a segélyezés mennyiségéről ala-

*) Az ismert nevű festő művész, nyug. pénzügyi tanácsos.

pos véleményt adhat. — Az eddigi gyakorlat szerint a segélyezésről előre gondoskodik az egylet s az ügyész véleményéhez mértén részesítette a rabokat segélyben. Minthogy ez némi nehézségekkel járt, az elnök azt indítványozza, hogy a közgyűlés szíveskedjék a kir. ügyészt felhatalmazni és felkérni, hogy esetenként minden egyes szabaduló fogolytól kitudandó vagyoni viszonyokhoz mértén, az első otthoni szükségletekre az alapszabályok 19. §-a által megszabott korlátok között, az elnök helyett ő utalványozhasson bizonyos segélyt.

— Az előzmények után mi sem volt természetesebb, mint hogy ezt elfogadták a következőkben: *„Miután a kir. ügyész az egylet al-elnöke a szabaduló rabok viszonyainak kipuhatólását és a szükséges utalványozást elvállalta: a közgyűlés őt az elnök indítványában foglalt utalványozásra felkéri és meghatalmazza.”*

Igy adta ki kezéből elnök és választmány véglegesen a legfőbb jogot és kötelességet a segélyezés módjának és fokának meghatározását és annak kiutalását a közgyűlés voltaképen a tagok $\frac{1}{10}$ részének jóváhagyása mellett, amivel teljesen lemondott a vezetésről és már csak azért létezett, hogy legyen rá jogczim, hogy az államtól segélyt lehessen kérni, mert hogy a raboknak segélyezése a már most határozatilag kimondott, de azelőtt is követett eljárás mellett jelentékenyen emelkedett volna, azt hiába várjuk.

* * *

1893. Épen egy év múlva: február 26-án tartotta a választmány újabb ülését, amelyen megtétettek a szokásos bejelentések, kivéve a segélyezéseket, a melyekkel a választmány soha sem törődött, mert róla csak utólag értesült. Minden bejelentést helyeslőleg tudomásul vettek.

A közgyűlést az első határnapon megtartották. Ez már valamivel jobban belehatolt a dolgok mélyébe. Nemcsak az anyagi dolgok rendezésével, de a tagok részvétlenségének, megszüntetésével az egylet feltámasztásával is foglalkozott. Először is Rásky Mihály járásbíró kérte, hogy a hátralékosokra nézve történjék végre valami intézkedés, mire hét év után először kimondották, hogy: *»A közgyűlés megbizza a választmányt, hogy ezen határozatra hivatkozva, hívja fel a hátralékosokat tagdíjaik mielőbbi befizetésére és az iránti nyilatkozatra, hogy kívánnak-e tovább is az egylet tagjai maradni, vagy nem?»* Ezután Zsolnay György alelnök előadta, *»hogy az anynyira szükséges menház építéséhez a jövedelmek fokozandók s különösen a tagok száma szaporítandó volna.»* Sável Kálmán — amint már pár év előtt történt — *»az egylet nemes célját kívánja*

körlevelekkel ismertetni s reméli, hogy ez által szép eredmény fog elértetni.« Zsolnay György indítványozza, hogy »ily körlevél intézettség a városi és megyei törvényhatósághoz, *lelkészekhez*, a baranya-megyei községi előljárókhoz, Casinókhoz stb., melyben ezek a belépésre felkéretnek«, mire: »A közgyűlés elhatározza, hogy körlevél bocsáttassék ki, melyben vázoltatik az egylet nemös célja, haszna, áldásos működése s amelyben az érdeklődők felhivatnak az egyletbe való belépésre.« Sável Kálmán törv. elnök ajánlkozott, hogy a szükséges nyomtatványt ő fogja díjtalanul elkészíttetni, amit a közgyűlés köszönettel el is fogadott, de hogy a körlevél kibocsáttatott volna, nyomára nem akadtunk és a későbbi eredmény e mellett nem igen tanuskodik.

Hogy eddig ki és hol kezelte az egylet iratait, annak csak annyi nyoma van, hogy egyszer a titkár lett megbizva, hogy egy iratot megőrizzen, a titkárok pedig sokszor változtak és hogy mit adtak át egymásnak, azt senki nem ellenőrizte, arról jegyzék nem vezetett és a választmánynak sem lett bejelentve. Ezen a bajon segitendő, Zsolnay György felajánlott az irattár részére egy alkalmas szekrényt a kir. ügyészségnél, ami elfogadtatott s elrendeltetett, hogy az egylet iratai oda áthelyeztessenek. De az iratok összegyűjtéséről, jegyzékbe foglalásáról akkor is megfeledeztek. A lemondott titkár: dr. Borsity Imre helyébe dr. Obetkó Dezső aljegyzőt*) választották meg.

Ezzel kimerítettük a jegyzőkönyv tartalmát, amelyben semmi adatot sem lehet találni a segélyezésekről, pedig ez volt az első év, amikor az a fölötti-intézkedés már teljesen a kir. ügyész kezébe ment vissza. — A pénztári kimutatásból és a számvizsgáló bizottság jelentéséből kell tehát kihalásznunk az adatokat. — Ezekből kitűnik, hogy *36 frt fordított segélyezésekre*, de mivel a nyugtákat csak a két első évben csatolták a számadásokhoz, nem tudható, hogy ez hány rabnak lett adva. — Megállapítható ezen feljegyzésből az is, hogy az ez évben is 200 frt államsegélyből megint egy ötödrész sem fordított a segélyezésekre, tehát papíron maradt az új program, az otthoni első szükségletekre való segély adása is. Mivel a többi kiadások sem tettek ki többet 43 frt 50 kr-nál, és mert a szolgának is adtak évenként 10 frtot, arra is biztos következtetést lehet vonni, hogy ekkor még isteni tiszteleteket is ritkán tartottak, mert különben az orgonista díja sokkal többbe került volna.

Kitűnik végre Visy Pál pénztáros és a számvizsgáló bizottság jelentéséből, hogy tagdíjából 46 frt folyt be s 42 frt maradt hátra-

*) Most epérjesi jogtanár.

lékban, hogy az egyletnek 900 frtja volt már a pécsi takarékpénztárban, 225 frt 52 krja a kézi pénztárban s hogy a betétkönyvet és az egylet törzsvagyonát képező 6 darab 100 frt névértékű 5%-kal kamatozó papíráradék kötvény convertálása folytán kapott 1 darab 200, 2 darab 500 korona névértékű, a vagyoni kimutatásban 650 frt értékben felvett államadóssági kötvényt a pénztáros kezelte. — Az egylet vagyona tehát — mert ez érdekelte akkor legjobban az embereket — közel 1800 frtot tett ki. — Ennyire vitték 7 év alatt, de azért nem jöttek rá, hogy ily módon 25 év múlva se lehetett volna egy menházalapot létesíteni.

Lássuk végre, hogy az évi jelentés hogyan számol be a sovány eredményről :

»A pécsi rabsegélyző egylet mult évi működésében is szem előtt tartotta az 1891. évi május 10-én megtartott közgyűlésnek azon határozatát, miszerint az alapszabályok 4. §-ában kijelölt célok sikeresebb megvalósítása céljából ideiglenesen nagyobb tőke gyűjtése képezi működésének sarkpontját.

Ezen határozat képezi indokát azon körülménynek, hogy a segélyezés a folyó évben sem volt az előbbi évekénél nagyobb mérvű, *de ezen ideiglenes állapot megszüntével az egylet annál nagyobb erővel fogja működését folytathatni.*

Mint felette örvendetes jelenséget kell a tisztelt közgyűlés tudomására juttatni, hogy az egylet az 1893. évben is a nagyméltóságu m. kir. Igazságügyminiszteriumtól 200 frt segélyben részesült. Bátorkodom egyidejűleg ajánlatba hozni, miszerint ezen nemeskeblű adományért az egylet hálás köszönete fejeztessék ki.

Van szerencsém továbbá jelenteni, hogy a tagok számában változás nem történt, amennyiben 1 tag meghalt ugyan, de helyébe 1 új tag jelentkezett s így az egylet jelenleg 20 alapító s 58 pártoló, összesen tehát 78 tagot számlál.

Midőn ezekben a nemes célú egylet szerény, de jótékony hatásu tevékenységéről szóló jelentésemet előterjesztettem, kérem a tekintetes közgyűlést, miszerint azt tudomásul venni méltóztassék.

Ebből a jelentésből az érdemel fő figyelmet, hogy a tőkegyűjtést csak »ideiglenes állapot«-nak mondja, de arról hallgat, hogy ezt az állapotot mennyi időre, hány évre tervezi? minthogy azonban a tőkegyűjtés egy menház céljára eszközöltetett, nem férhet hozzá kétség, hogy ezt az ideiglenes állapotot a menház felállításáig fen akarták tartani.

1894.

Ebben az évben a választmány két ülést tartott. Az első június 10-én a közgyűlés előkészítése tárgyában, amelyet június 24-re terveztek, de mivel el voltak rá készülve, hogy azon úgy sem fognak a tagok határozatképes számmal megjelenni, mindjárt kitűzték július 1-sőt is. Ekkor sem jelent meg több 10 tagnál s ezek ejtették meg a tiszttűjtást, megválasztva a régi tisztségviselőket és az igazgató választmány tagjait.

Ez a közgyűlés amily csekély érdeklődés mellett jött össze, úgy is folyt le a szokott keretek között. Rendkívüli dolog csak annyi történt, hogy a pénztárnok felkérte, hogy a hátralékosokról jegyzéket terjeszen a választmány elé.

A december 2-iki választmányi ülés tárgya Visy Pál pénztáros lemondása volt, aki Siklósról járásbíróvá neveztetvén ki, Pécsről távozott. Az elnök indítványára a választmány, buzgó, fáradhatatlan és odaadó tevékenységeért az egyesület nevében hálás köszönetét és elismerését fejezte ki és méltán, mert a számadások az egyesület fenállása óta soha nem voltak nagyobb rendben, mint ő alatta. Zsolnay György alelnök indítványára ideiglenes pénztárnokká Gadácsy Antal kir. fogházfelügyelőt választották meg és a pénztárt ennek, a nagyobb értékű értékpapirokat és az okmányokat pedig, biztos pénzszekrényben leendő elhelyezés végett öneki rendelték átadni.

A pénztár átadásról felvett jegyzőkönyvből kitetszőleg átadott Visy Pál, Gadácsy Antalnak : 1 pénztári naplót, 1 tagok névjegyzékét, 1 fizetések nyilvántartását, 1 számadási könyvet és 1 nyugta, valószínűleg szelvénykönyvet, de ezeket, úgy ezek folytatását nem lehetett megtalálni ; a pénztári könyv azonban megmaradt.

Az évi jelentés felterjesztéséről ismét megfellegettek, azt is ekkortájtban terjeszthették fel, mert a felterjesztés csak ezen a választmányi ülésen lett bejelentve, a 200 forint évi segély pedig csak december 26-án lett kiutalva. — Figyelmeztette is a Miniszterium az elnököt, hogy a jövő évi segély kiutalványozása végett az egyesület folyó évi működéséről szóló jelentést annak idején felterjessze.

Azt, hogy az egyesület 1894-ben mily működést fejtett ki a segélyezéséknél, ismét csak a következő évi választmányi ülés jegyzőkönyvéből tudtuk kihalászni, ahol be van jegyezve, hogy : »Alelnök jelenti, hogy a múlt ülés óta, ami alatt az előző évi hasonló tárgyban tartott választmányi ülés értendő, — *segélyezés címén 34 frt 94 kr.*, vegyesek címén 62 frt 10 kr. utaltatott ki. — Tehát a segélyezés ebben az évben is apadt, ahelyett, hogy emelkedett volna, de a pénztáros már 4574 K. 54 f. vagyont mutatott ki s így a jelentéseket a választmány és közgyűlés egy szó megjegyzés nélkül tudo-

másul vette. — Az évi jelentés pontról-pontra az előző évi volt, kissé megváltoztatott szórendben. Legelőször hivatkozott ama bizonyos 1891-iki közgyűlési határozatra, az alapszabályok 4. §-ában kijelölt célokra. — Felhossa még a jelentés, hogy »egybevetve a be- és kilépéseket — amelyek valószínűleg csak a pénztárosnál voltak bejegyezve, mert a választmányi ülések jegyzőkönyveiben soha elő nem fordulnak — a tagok számában változás nem állott be,« maradt 58 pártoló tag.

Ezzel záródik a »nemes czélu egylet mult évi zajtalan, de áldásos munkálkodásáról szóló jelentés.« Akár csak a mai chablonos jelentéseket hallanánk.

* * *

1895.

A választmány egyetlen ülését ebben az évben márczius 10-én tartotta, melyen a közgyűlést 31-ikére, esetleg ápril hó 7-ikére tűzték ki. — A hátralékosok iránti intézkedést, amit az előző évi közgyűlés ide utalt s az elnök most a kimutatást és behajtást sürgette, azzal ütötték el, hogy a »közgyűlés napirendjére kitűzetik.« — Itt azután elhatározták, hogy: »a hátralékosokat a pénztárnok szólítsa fel a fizetésre, akik pedig a felszólításra sem fizetnek, azokra nézve a választmány belátása szerint intézkedjék.« Ezzel a kérdés egy évre el volt intézve, ami pécsi egyleti szokás szerint annyit jelentett, hogy a hátralékosok egy évig nyugodtan pihenhettek. Zsolnay György alelnök indítványára pénztárnokul az addig is ily minőségben már alkalmazott Gadácsy Antal fogházfelügyelőt választották meg, aki azonban ugy látszik csak a segélyezettek kifizetését látta el, de a pénzt nem kezelte, mert az előző választmányi ülésen az elnök azt jelentette, hogy az ez évi és a mult évre kapott 200 frtokat az alelnöknek adta át s az is nyugtatta.

A segélyezéseket ujra a számadásban találjuk meg és — óh csodák csodája — ezek az előbbi évekhez mérten már nagy haladást mutatnak, mert — nem tudni hány rabnak — *53 frt 50 kr. segélyt utaltak ki*, tehát ekkor először az államsegélynek több, mint egynegyed részét segélyezésre fordították. — Egyéb kiadásuk csak 42 frt 80 kr. volt. — A jelentés ismét a régi, az 1891. évi május 10-én hozott, az igazságügyminiszteriumnak is bejelentett közgyűlési határozattal indokolja, hogy »az egylet főczélját egyelőre nagyobb tőke gyűjtése s így egyelőre a segélyezés korlátoltabb eszközlése képezi.« — Tehát az »ideiglenes állapot«-ból az »egyelőre«-ig haladtak, amiből azt lehet következtetni, hogy maga a vezetőség is megsokalta a korlátolt segélyezést és a korlátokon bővíteni akart. — A jelentésekben — mint rendesen — felhossa az elnök »azt a felette öröndetes tényt,

hogy az egylet az elmúlt évben a nagyméltóságu Igazságügyminiszteriumtól 200 frt adományt nyert, miért is indítványozza, hogy ezen nemes keblü segélyért az egylet hálás köszönetét és elismerését nyilvánítsa. — Ezt a közgyűlésen ismétlik és ezzel a nyugtázással eleget is vélnek tenni minden kötelezettségüknek. — Még annyi fáradságot sem vesz magának, sem a vezetőség, választmány, vagy a közgyűlés, hogy ezeket a jelentéseket az előző évi számadással a Miniszteriumhoz felterjesztene, úgy hogy ebben az évben megint október 5-én külön leirattal kellett azt a Miniszteriumnak felkérni. — Így természetesen a 200 frt évi segély is csak decemberben 2-án küldetett le az elnökhöz, Zsolnay György alelnökhöz pedig csak a következő évi január 21-én került az utalvány. — Ekkor tehát már oly fokra hágott a nem törődömség az egylet vezetésében, hogy a készpénzt sem vették fel. — Ezen rendetlenségek által félévi kamatot vesztettek, mert ha a közgyűléseket, úgy amint azt az alapszabályok rendelkezik, idejében megtartják s az évi jelentést a számadással felterjesztik, a kiutalványozás június-juliában megtörténik, de ily csekélységgel már nem törődött senki.

Még arra sem gondoltak, hogy a közgyűlésen a számvizsgáló bizottságot megválasszák, a választmány küldött ki ilyeneket, amikor a közgyűlést elő kellett készíteni.

* * *

1896.

Az ez évi választmányi ülés ápril 19-én tartatott meg és a közgyűlés idejét május 14, esetleg 17-re tűzték ki, a jelentés elkészítésével a titkárt bízták meg. — Kaptunk tehát végre öt év után egy új jelentést, amely nem a régiek lemásolásából áll: szól a következőképen: »Egyletünk az 1906. évben is szem előtt tartván magasztos célját, azon volt, hogy azon bűnös és szerencsétlen embereket, kiket a törvény szigora sújtott és szabadságuktól megfosztott, megjavítsa, önmagának, családjának és a társadalomnak visszaadja.

Nem feledkezett meg arról, hogy emberjavítás és embermentés mindenkor nemcsak legmagasztosabb feladata a társadalomnak, hanem minden megmentett és visszanyert becsületes munkaerő egyszersmind családi, társadalmi és nemzeti nyereség!

Egyletünk ezen célját részint kiszabaduló *foglyok segélyezése* által, részint pedig azoknak a fogházban vallás-erkölcsi oktatása és jó könyvek ismertetése által éri el s e *céljaira az 1896. évben 122 frt. 61 krt.*, vagyis az előző évi összegnél jóval többet fordított.

Egyletünk vagyoni viszonyai a múlt évben is öröndetesen gyarapodtak, úgy, hogy az összes vagyon 1896. év végén már 2852 frt 76 krt tesz ki.

Minthogy azonban az egylet céljait csak úgy érheti el kellően, ha szilárd és biztos tőke-alapja van, indítványozom, miszerint a Nagyméltóságú m. kir. igazságügyminiszterium ez évben is felkérés-sék, hogy az 1892 : XXVII. t.-cz. előirta országos alaphól egyletünket a folyó évben is segélyezni méltóztassék.

A tagok számában ez évben változás nem állott be.

Ez volt tehát az első esztendő, amikor a segélyezések fokozottabb mérvet öltöttek s a kapott 200 frt államsegélynek több mint fele segélyezésekre lett fordítva, de ezt a következő években már nem követték. — Többi kiadása az egyletnek 46 frt 79 krra rugott, tagdíjakból pedig 51 frtot szedett be, amint azt a miniszteriumtól lekért számadásból ki lehet venni.

Megjegyezzük még, hogy a közgyűlésen a kötelező számú 15 tag volt jelen s ezek is, amint látszik — szokás szerint a törvényszéki épületben lettek összeszedve: az ügyvédi karból — ugyancsak az akkori szokásnak megfelelőleg — még a választmányi tagok sem voltak jelen s általában nem a bíróságokhoz tartozó személy, egyetlen egy iparos volt ott. — *Ebből az állandó jelenségből megállapítható, hogy az egylet vezetőségén kívül a birói, ügyészi és bírósági jegyzői kar volt az, mely az egyletet a végfeloszlástól megmentette.* — Igaz, sok vizet a jelenlevők sem zavartak, mert mikor a három pontot, az igazgató választmány és számvizsgáló bizottság felolvasott, illetve szóval előadott jelentését tudomásul vették s a szolga fizetését kiutalták és az elnök megkérdezte, hogy van-e még valakinek indítványa, vagy előterjesztése, ilyenrel senki elő nem állt, de legalább lehetővé tették, hogy az egylet, mint ilyen tovább tengesse életét és ne hagyja teljesen elaludni az eszmét.

A választmányi ülési jegyzőkönyvek is arról tanuskodnak, hogy az évi egy-egy ülésre az elnökön kívül a szükséges négy választmányi tagot sem bírták összehozni és más tagokkal pótolták, mert voltak a választmánynak olyan tagjai is, akik két-három cikluson át újra megengedték magukat választatni, de soha egyetlen választmányi ülésre sem jöttek el. — Ez is magyar virtus és kiválóan pécsi szokás. — Nem csudáljuk ezek után, hogy amikor június 21-én leérkezett az Igazságügyminiszteriumnak a brassói egylet által indítványozott országos congressus ügyét tárgyzó leirata, erre még választmányi ülést sem hívott össze az elnök és a következő évi közgyűlésen sem tárgyalta. — A leirat Bánffy Simon kir. tanácsos, kir. közjegyző,

mint a pécsi rabsegélyző egyesület elnökéhez van intézve és következőleg szól: Magyar királyi Igazságügyminisztérium. — 23017/896. I. M. II/A. szám. A brassói rabsegélyző egyesület múlt évi jelentésének felterjesztése alkalmából felvetette azon eszmét, hogy *célszerű volna a millenium alkalmából rabsegélyző egyleti congressust tartani*, illetve egy ily congressus létrejövetelét előmozdítani. Felkérem Elnök Urat, szíveskedjék legkésőbb folyó évi július hó 1-éig nyilatkozni, hogy egy rabsegélyző egyleti congressus megtartását célszerűnek és időszerűnek tartja-e? amennyiben pedig *ily congressus megtartását helyeselné, szíveskedjék ugyanakkor a rabsegélyezési ügyre vonatkozó mindazon kérdéseket pontokba foglalva megjelölni, melyek az esetleg megtartandó congressus tanácskozásának tárgyát képezhetnék. Részemről a congressus egyik főfeladatának azon eszközök megállapítását és módokat megoldását tartom, amelyek a társadalom tevékenységének a rabsegélyezés körébe az eddigénél fokozottabb mérvben való bevonását előzzák*. Felkérem egyúttal Elnök Urat, hogy a vezetése alatt működő rabsegélyző egyesületnek múlt 1895. évi működéséről szóló jelentését hozzám beküldeni szíveskedjék. — Budapest, 1896. június hó 13-án. A miniszter helyett: Vörösmarty s. k. államtitkár.

Hogy az elnök nyilatkozott-e, tett-e felterjesztést július 1-ig, vagy akár később ebben a tárgyban, annak nyomára nem akadtam. — Ha tehát így kezelték máshol is a brassói egyesület átiratát és a Minisztériumnak arra vonatkozó leiratát, akkor nem csoda, hogy a milleniumra a congressus össze nem jött, ezzel az ügybuzgósággal a második milleniumig sem lehetett volna összehozni.

Még mielőtt az év lezáródott volna, a titkár november 19-én bemutatta a Minisztériumhoz már a május 14-iki közgyűlésen felterjeszteni rendelt jelentést és állásáról megrendült egészsége és tulságos hivatali elfoglaltsága miatt lemondott, amire a választmány el lehetett készülvén, mert Pécsen az volt a szokás, hogyha valaki már albiró lett, akkor derogált neki egy ilyen állás, hanem fogott maga helyett, vagy fogtak helyette egy másik aljegyzőt. — Ezek az állapotok, bajlódások, amint végbucsujából kitetszik, méltán elkeserítették az öreg elnököt, mert ő, a magas műveltségű, nagy tudású, tekintélyes ember fel sem tudta fogni, hogy a fiatalság az ily megbízatást ne tekintse nobile officiumnak, és ne igyekezzék annak a tiszteletbeli hivatalnak a legnagyobb szorgalommal megfelelni. — Ekkor pedig már előre vetette árnyékát a mostani kor és gondolkodás, amikor a fiatalság az idealismusra vajmi keveset ad, sőt kineveti.

Igy végződött az egyesület életéből az első 10 esztendő.

1897.

Ebben az esztendőben már az egylet iránti érdeklődés teljes hiánya nemcsak a külső tagoknál, de a választmány tagjainál is mutatkozott. Az egyetlen, a közgyűlést előkészítő választmányi ülést sem lehetett megtartani a kitűzött napon: június 13-án lett megtartva, amikor az elnök a közgyűlés megtartását kitűzte, de amikor ezt — mivel 15 tag helyett alig 8 jött össze — szintén nem tarthatták meg. Ennek daczára a csonka közgyűlés, illetve választmány a lemondott titkár helyébe Ehrentletzberger Gyula törv. aljegyzőt megválasztotta. Az egy hét múlva, június 20-án megtartott közgyűlésen nemhogy többen lettek volna, de egygyel kevesebben, heten voltak jelen; ekkor azután a rendes dolgokat lepergették 4 pontban és mivel indítványa, vagy előterjesztése nem volt senkinek, az elnök az ülést berekesztette. Ennyiben nyilvánult meg az egyleti élet, amelyről ennek daczára az évi jelentés a következő lendületes sorokban emlékezett meg:

»Nagy czélok eléréséhez megfelelő eszközök kívántatnak: az 1891. évi közgyűlés előtt is bizonyára ez lebegett, midőn határozattá emelte, hogy az alapszabályok 4. §-ában kitűzött magasabb czélok sikeres megvalósíthatása végett az egylet célját egyelőre az eszközök megszerzése képezendi, egy nagyobb tőke gyűjtése által. Bár ezt a célt az igazgató választmány szem elől nem téveszthette, ma még az egylet vagyona oly csekély, hogy az alapszabályok 4. §-ában körülírt czélok azzal még ma sem valósíthatók meg, s így egyletünk ez ideig csak a pillanat szükségait enyhítette, de arra, hogy az alapszabályok szelleme értelmében a törvény szigora által sujtott szerencsétleneket a szabad életben mindaddig, míg azok ismét állandó megélhetésre tettek szert, támogassa s ekként a büntetés legkimagaslóbb célját, a javítást utólag is biztosítsa, ma még megfelelő eszközökkel nem rendelkezik.

Mindezek még csak egy távol jövő reményét képezik ugyan, mégis örömmel mutatunk reá arra, hogy a célhoz az elmúlt 1897. évben ismét egy lépéssel közeledtünk, amennyiben egyletünk vagyona ez évben ismét gyarapodott. Az 1896. év 2080 frt 76 kr. készpénz vagyonnal záródott, amely vagyon a múlt évben 2291 frt 23 kr-ra emelkedett, bár a választmány az elmúlt évben is, ott, ahol arra szükség volt, a segélynyújtás elől soha sem zárkózott el és a múlt évben is *12 egyén segélyezésére 70 frt 40 kr. fizettetett ki.*

Mint igen örvendetes mozzanatot emlitem, hogy a nagyméltóságu m. kir. Igazságügyminiszterium az elmúlt évben ismét 200 frt segélyben részesítette egyletünket, miért is indítványozom, hogy a közgyűlés ezért köszönetét fejezze ki. Ugyancsak örvendetes körül-

ményként van szerencsém a tisztelt közgyűlés elé terjeszteni, hogy egyletünk tagjainak a száma a múlt évben 80-ra*) emelkedett s bizalommal várjuk, hogy a nagyközönség mindjobban megértve egyletünk humánus célját, tagtársaink száma a jövőben még tetemesebben emelkedni fog.

Midőn végül megemlíteném, hogy működésünk alatt az egylet készpénzvagyonra 1894. év óta 1407 frt 21 krról 2291 frt. 23 krra emelkedett s így amennyiben a viszonyok engedték, az egylet gyarapítására működünk, kérem a tisztelt közgyűlést, hogy jelentésemet tudomásul venni s miután megbízatásunk lejárt, a felmentvényt részünkre megadni s az alapszabályok értelmében a tisztikart újból megválasztani sziveskedjék.

Az aláíratlan pénztári kimutatásból megtudjuk még, hogy a tagoktól csak 59 frt folyt be, hogy a segélyeken kívül 55 frt 90 kr. volt a kiadás, sőt a számadás mellett Gadácsy Antal pénztáros-tól egy jegyzéket is találunk, amely e nemben a legelső volt és névszerint feltünteti azokat a rabokat, akik a segélyt kapták, bár foglalkozásuk és lakóhelyük itt sincs kitüntetve. Ebből a jegyzékből kiténik, hogy a 70 frt 40 kr. segély a 12 rab között következőleg oszlott meg: Két rab kapott 1—1 frtot, három 2—2 frtot, kettő 3—3 frtot, egy 5 frtot, egy 6 frt 40 krt., egy 10 frtot, egy 15 frtot és egy 20 forintot. Ugy látszik a választmányt egyáltalában nem érdekelte, hogy kik kapták a segélyt, mert többé ily jegyzéket nem kívánt be s a segélyezés arányáról sehol sem tétetett többé említés.

* * *

1898.

Az egylet az előbbihez hasonló tengődéssel morzsolta le ezt az esztendőt. — A választmány megint csak egyszer: jan. 16-án adott magáról életjelt, amikor az albiróvá Szegedre kinevezett Elekes Gyula helyébe Haász József törvényszéki aljegyzőt választotta meg ideiglenes titkárrá. — A közgyűlés határnapját jó előre: febr. 26-ra kitűzték, de az, újra nem volt határozatképes, bár ismét benne volt a tárgysorozatban a tisztujítás. — Hogy miért tartottak derűre borura évenként vagy minden másod évben tisztujítást, annak a megfejtését csak abban lehet megtalálni, hogy az alapszabályokból a közgyűlésről csak a szerencsétlen 13. §-t olvasták el, amelyben a) pont alatt a védnök, tiszteletbeli elnök, tiszteleti tagok, elnök, alelnökök, és igazgató választmány választása van felvéve és nem jutottak el 12 év alatt a 15. §. 8. bekezdéséig, amelyben ki van mondva, hogy:

*) Ez a szám nyilvánvalóan téves, mert az 1899. évi jelentés szerint az előző évben megindított taggyűjtés folytán, amelynek eredménye 24 új tag belépése volt, emelkedett a tagok száma 74-re.

»Az elnök, alelnök és igazgató választmány rendes tagjai három évre választatnak s ezen idő leteltével újból megválaszthatók.«

Ez se meglepő dolog mi nálunk; az alapszabályokat a legtöbb egyeletnél csak azok és akkor olvassák el, akik és a mikor megszerkesztik.

Az elnapolt közgyűlés márczius 13-án tartatott meg. — Ezen a közgyűlésen volt először jelen e sorok írója és megdöbbenve látta, hogy ez a nemes czélok elérésére hivatott egylet milyen sorsra jutott, hogy voltaképen nem él, csak tengődik évről évre. — A közgyűlés hamar átesett a dolgokon, közte a tisztujitáson; megválasztotta újra elnökül Bánffay Simont, alelnökül Nádosy Kálmánt és Zsolnay Györgyöt, választmányi tagokul Angyal Pált, Bolgár Kálmánt, Erreth Jánost, Hinka Lászlót, Kaufmann Nándort, dr. Mende Lajost, Rásky Mihályt, Sável Kálmánt, Simonffay Jánost, Szikszay Jánost, Szuly Jánost, Varga Nagy Istvánt és Zavaros Pétert; pénztárnokul Gadácsy Antalt, titkárnak az ideiglenes titkárt Haász Józsefet és két számvizsgáló bizottsági tagot. — Elfeledték ugyanis, hogy ennek a bizottságnak 3 tagból kell állni, de e helyett a 12 választmányi tag helyett 13 lett választva. — Ugy látszik az én érdeklődésemet akarták honorálni a beválasztással, a kihagyással meg senkit nem akartak megsérteni, tehát úgy segítettek a dolgon, hogy egygyel több tagot választottak. Így újra rendben volt minden. 1898. áprilisban az a megtiszteltetés is érte az egyletet, hogy az alakítandó debreczeni egylethez az ottani kir. ügyész elkérte az alapszabályait, évi jelentését és egyéb, az alakulást és kezelést érdeklő adatokat. — Hogy mit küldtek el, nem tudni, mert a megkeresésen nincs egy sor elintézés sém. — Május 29-én Haász József titkár Tamásiba albiróvá neveztetvén ki, lemondását benyújtotta, a kezén levő iratokat és az egylet pecsétjét az elnöknek bemutatta. — Ebből a jelentésből tehát kiviláglik, hogy az iratok nem helyeztetek el, mint tervezve volt, a kir. ügyészségnél, hanem a titkár aljegyzők kezelték asztalfiókjaikban, adták át egymásnak kézről-kézre, hogy ugyan ők, nem pedig az elnök őrizte az egylet pecsétjét és csoda, hogy az iratokból a sok változás mellett még maradt valami.

A titkári állás nem lévén betöltve, az évi jelentés dolgát azon régi módon oldotta meg az elnökség, hogy az előző évi jelentést a számadatok kijavításával leíratta s ezt terjesztette fel a Miniszteriumhoz. — Ily módon a pénztáros számadásából tudjuk meg, hogy ebben az évben is megkapta az egylet a 200 frt állami segélyt, hogy a tagdíjakból 52 frt folyt be, tehát a tagok nagyrésze nem fizetett, hogy *segélyezésre* az előző évihez hasonló összeg *72 frt 65 kr. fizetett ki*, egyéb kiadásokra 49 frt 50 kr. fordítottatott s az egyletnek 2588 frt 57 kr. vagyona volt.

1899.

A 13-ik év, az egylet-életében nagyon válságos volt; ezt az évet a kavarodások esztendejének lehet nevezni. — Ezek az év végén kezdődtek és a következőben értek véget. — A katasztrófa előre látható és természetes következménye volt az alapszabályok be nem tartásának de főképen annak, hogy az igazgatóválasztmány az igazgatást, az egylet vezetését kezeiből kibocsátotta.

Hozzájárult a bajhoz, hogy az elnök előregedett, energiáját és kedvét is elvesztette. Az első alelnök, az egylet 12 évi fenállása alatt egyetlen választmányi ülésen, vagy közgyűlésen jelen nem volt. Az alelnök kir. ügyész is nyugalomba akart vonulni és így az egylet dolgaival többé senki sem törődött, az már csaknem teljesen vezetés nélkül maradt. Még a halaszthatatlan dolgokat sem intézték el, hogy törődtek volna hát valami nagyon a rabokkal.

Ápril 15-én, 21970. szám alatt rendelet jött a miniszteriumtól az elnökhöz, amelyben felhivatott, hogy a végből, miszerint a vezetése alatt álló rabsegélyző egylet részére a folyó évben nyújtandó államszegély nagysága tekintetében határozni lehessen, hivatkozással az egylet előző évi működéséről tett jelentésére felhivatott, hogy az 1898. évi 41960. számú rendeletnek*) megfelelőleg az egylet folyó évi költség-előirányzatát terjessze fel. Erre felocsudtak és így fel lett terjesztve az alábbi 1900. márczius 25-én kelt jelentés és egy ápril 1-én a számvizsgálóbizottság által megvizsgált és helybenhagyott számadás, de hogy ezek mikor lettek és lettek-e a választmány és a közgyűlés által tárgyalva, annak nyoma nincs, mert ezek a jegyzőkönyvek hiányzanak és a következő években tett kísérleteim daczára, felkutathatók és pótolhatók nem voltak. A Miniszteriumtól lekért számadás és jelentés másolatából meg lehet állapítani annyit, hogy ebben az évben tagdíjakból beszédtek 158 K. 79 fillért, továbbá, hogy *segélyezésekre 130 K. 65 f.-t*, tehát az előző évi 70—72 frtnál valamivel kevesebbet *fordítottak*; egyéb kiadás 86 K. 43 f. volt. — Az évi jelentés elhallgatta a bajokat és következőkben számolt be az egylet működéséről:

»Egyletünk az 1899. évben is szem előtt tartván magasztos célját, azon volt, hogy azon bűnös és szerencsétlen embereket, akiket a törvény szigora sújtott és szabadságuktól megfosztott, megjavítsa, önmagának, családjának és a társadalomnak visszaadja.

Nem feledkezett meg arról, hogy az emberjavítás és embermentés mindenkor nemcsak legmagasztosabb feladata a társadalomnak, hanem minden megmentett és visszanyert becsületes munkaerő egyszersmind családi, társadalmi és nemzetiségi nyereség.

*) Elkallódott.

Egyletünk ezen célját részint a kiszabaduló foglyok segélyezése által, részint pedig azoknak a fogházban vallás és erkölcsi oktatása s jó könyvek ismertetése által éri el, s e céljaira az 1899. évben 130 koronát fordított.

Egyletünk vagyoni viszonyai a múlt évben is örvendetesen gyarapodtak, úgy hogy az összes vagyon 1899. év végén immár 7313 K. 20 fillért tesz ki.

Mint örvendetes jelenséget, szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a Nagyméltóságu m. kir. Igazságügyminiszterium az elmúlt évben is, mint az előzőkben, 400 koronával volt kegyes egyletünket támogatni s midőn indítványozom, hogy e nagylelkű gondoskodásért az egylet halálját fejezze ki, egyben az egylet céljainak sikeresebb megvalósításáért ezen gondoskodás a jövőre nézve is kéressék ki.

A múlt évi közgyűlés határozataként a tagok számának szaporítása céljából a helyben levő hatóságok főnökei felkérettek a vezetésük alatt álló hivatalokban gyűjtő aláírási iverk köröztetése iránt s habár ezen intézkedés a várt eredményt nem hozta meg, tagjaink számában mégis némi növekvést eredményezett, amennyiben az egylet tagjainak száma ma 74 és így a szaporulat: 24.*

Amint láttuk, a jelentés meglehetősen rózsás színben tüntette fel a kormány előtt az állapotokat, holott azok az elől jelzett okból már nagyon szomorúak voltak.

Deczember 31-én Zsolnay György kérelmére választmányi ülést tartottak; itt az elnök előterjesztette, hogy Gadácsy Antal fogházfelügyelő elköltöztvén, az egyletnél a pénztárosi állás megüresedett s ideiglenesen Zsolnay György alelnök kezelte a pénzeket, minthogy azonban ő is huzamosabb szabadságra megy, a pénztárosi állás betöltéséig meg kellene bízni valakit a pénztár kezelésével. A választmány a pénztár ideiglenes átvételével az elnököt bízta meg, akinek Zsolnay György az egylet vagyonát nyomban át is adta, egy pénztári bevételi és kiadási napló, egy vagyonkimutatás-könyv és *egy csomó régi okmányokkal (?)* és többé vissza sem tért az egyletbe, amit az intézmény érdekében nagyon sajnáltunk, mert ő ismerte legjobban az egylet ügyeit, ismerte a város és vármegye társadalmi viszonyait, nyugdíjba vonulása után tehát az ő ismert agilitásának még bőségesen jutott volna itt tér. Máshol is azt látjuk, hogy az igazságszolgáltatásnak nyugdíjba vonult vezérférfiai ott szerepelnek a rabsegélyező egylet vezetői közt, ami helyes és szép dolog. Az átvételkor megjegyeztetett, hogy az 1890—1897. évekre vonatkozó számlák, nyugták s az 1898. és 1899. évekre vonatkozó kiadási tételeket igazoló okmányok átszolgáltatva nem lettek.

Az említett könyvek és irományok az új titkár Lakner Géza törvényszéki aljegyző gondviselésére bizattak, a számadások megvizsgálására pedig Varga Nagy István elnöklete alatt egy bizottság küldetett ki.

* * *

1900. A bizottság 1900. évi januárius 14-én ült össze először, de nem végezhetett, mivel a betekintett könyvekből arról győződött meg, hogy azok homályos vezetése, a múlt évi mérleg és a kiadási tételeket igazoló nyugták hiánya miatt a pénztár állapota, a vagyonkezelés pontossága meg nem állapítható s így a pénztárkezelő felmentése javaslatba nem hozható, azt indítványozta tehát a bizottság, hogy a január 21-ikére kitűzött közgyűlés elhalasztassék.

Márcziusig tartott, amíg Bánffay Simon elnök a számadásokat összeállíttatta, a bizottság átvizsgálta és Zsolnay Györgynek a felmentvényt megadni javasolta.

Hogy a választmány mikor tárgyalta a jelentést, azt nem lehet tudni, mert a jegyzőkönyvek erről az évről is elvesztek. A számvizsgáló bizottság által bekövetelt nyugtakból, kimutatásokból megállapíttatott, hogy *10 egyén lett ebben az évben 208 koronával segélyezve*. Segélyeket rendszeren Bánffay elnök és Déván Ottó, az új kir. ügyész utalt ki. Három egyén kapott 50—50, egy 20, egy 10, egy 8, három 6—6 és egy 2 koronát. A pénztárosi teendőkkel ideiglenesen Wilgermein József, az új fogházfelügyelő, az egyletnek most is pénztárosa bizatott meg. Az is kitűnik a számadásokból, hogy ez évben Fürst Győző ügyvéd 100 koronával az egylet alapító tagjai közé belépett, dr. Toldi Béla ügyvéd pedig első közvédői díját, 20 koronát ajándékozta oda az egyletnek.*)

Mivel a gépezet csaknem teljesen felmondta a szolgálatot, így történt, hogy a jelentések is csak elkésve, a sürgetésekre lettek a Ministeriumhoz felterjesztve, minek folytán az államsegély is utólag, 1901. január 8-án lett kiutalványozva erre az évre. Az igazgatói jelentés sem volt a régi, nem foglalkozott az egylet az évi működésével, hanem feltárta a bajokat. Ez volt az agg elnöknek búcsúlevele miért is voltaképeni helyén, a következő évnél ismertetjük.

* * *

1901. Ily szomorú kilátások között köszöntött be az egyletre az új esztendő, amely még ezen felül azzal kezdődött, hogy Lakner Géza titkár Ujegyházára albiróvá neveztetvén ki, eltávozott

*) Ez a nemes példa sem talált sok követőre; vannak közvédők, akik a 2 koronás tagok közé sem léptek még be.

a nélkül, hogy iratainknak tőle való átvételével valaki megbízott volna, innen van, hogy az ő idejéből kallódtak el a számvizsgáló bizottságét kivéve, az összes jegyzőkönyvek. A választmány dr. Nagy Jenő törvényszéki aljegyzővel helyettesítette a távozó titkárt s e sorok írójának sürgetésére, amelyhez a főügyész kinevezett Sável Kálmán is készséggel hozzájárult, elhatározta, hogy erőlesebben lát az egylet ügyeinek rendezéséhez.

Mindjárt első ülésén, márczius 17-én Sável Kálmán elnöklete alatt egy taggyűjtő bizottságot választott Erreth János ügyvédi kamarai elnök, Varga Nagy István kir. ítélőtáblai bíró, Hardi Sándor törvényszéki elnök és Déván Ottó kir. ügyész személyében.

A közgyűlés ápril 14-én tartatott meg, Bánffay Simon elnöklete alatt. — Először a számvizsgáló bizottság elnöke, e sorok írója terjesztette elő jelentését, amelyből felemlítjük, hogy 1900. december 31-én az egylet vagyona 7314 K. 35 f. volt; kifogásolta azonban a bizottság, hogy az új kir. ügyész is, az elnök és választmány tudta, beleegyezés nélkül, derűre-borura utalványozta ki a raboknak a segélyeket, anélkül, hogy ezt a sürgősség indokolta volna. — Felhozott eseteket, hogy az egyik rabnak szabadulásakor azért fizettettek ki a pénztárt kezelő fogházfelügyelő által 6 K. segélyt, mivel az illető a fogházi épületben több napig meszelt, egy másik rab pedig, aki kádár volt, azon a czímen kapott 50 koronát az egylet pénzből, mivel a fogházi fürdőszoba részére kádakat készített és javított. Egy harmadik azért lett ugyancsak 50 kor. segélyvel jutalmazva, mivel az irodában kisegítő díjnokként volt alkalmazva. — De maga az elnök is utalványozott ki egy rabnak 10 koronát azért, hogy mint fogházi borbély működött, figyelmeztettük tehát a közgyűlést, hogy ennek a veszélyesen lábrakapott, az egyleti életet teljesen megölő rossz szokásnak véget kell vetni, mert az egyletnek nem az a hivatása, hogy a fogház részére a rabok által teljesített munkák díjait fizesse, hanem hogy a segélyezésre utalt és arra érdemes rabokat segélyezze. — Mivel a pénztárnok jóhiszeműleg járt el s a kir. ügyész is inkább csak a segélyezettek szorgalmának kitüntetése végett hozta fel a nyugtákban az említett adatokat, a felmentvény ez alkalommal a pénztárnoknak megadatott, de a jelenlevő Sável Kálmán főügyész ebből kifolyólag figyelmeztette úgy a kir. ügyészt, mint a fogházfelügyelőt, hogy jövőre ilyen kiutalások és kifizetések ne történjenek, mert ők, mint a fogház felügyeletével megbízott hatóság az alapszabályok 3. §-a értelmében csak az ajánlattételre vannak hivatva, de a segélykiutalás az elnök és a választmány hatáskörébe tartozik.

Mivel az elnökség belátta, hogy a régi választmány jó része az egylet iránti érdeklődést teljesen elveszítette, s ha az egyletet fen akarjuk tartani, az csak úgy lehetséges, ha teljesen reorganisáljuk és erélyes vezetés alá adjuk, az egylet ügyei iránt addig is jobban érdeklődő több választmányi taggal megbeszélve a dolgot, maga ugy tisztársai és a választmány nevében állásáról lemondott. — Ezt a közgyűlés elfogadta, az elnöknek közel 15 évi működéseért köszönetet szavazott s öt tiszteletbeli elnökké megválasztotta.

Ezután Sável Kálmán főügyész indítványára Varga Nagy István kir. ítélőtáblai birót kiáltották ki elnökké, aki azonban ezt el nem fogadta; kijelentette, hogy az egylet olyan válságos helyzetbe jutott, hogy mindnyájunk összes erejére lesz szükség, ha helyre akarjuk állítani, első sorban pedig az egylet élére olyan embert kell választani, aki annak tekintélyét már állásánál fogva is minél inkább emeli. — Nem akarja azonban magát a munka alól kivonni és ezért az alelnökséget elvállalja. — Sável Kálmán azzal érvelt, hogy az alapszabályok 24. §-át tekintve — bár ez a kérdés a miniszteriumnál még mindig nincs eldöntve — ő mint kir. főügyész csak kormánybiztos lehet, akinek feladata az ellenőrzés levén, elnök eo ipso nem lehet. — Engedett azonban a közóhajnak, hogy addig, míg a miniszterium a budapesti kir. főügyész helyett az illetékes vidéki főügyészekhez fogja utalni a kormánybiztosi teendőket, az elnökséget elvállalja, indítványozta azonban, hogy az évek hosszú sora óta üresedésben volt védnöki állás betöltsék, arra Hetey Sámuel pécsi püspök ur felkéréssék. — A közgyűlés ezt nagy lelkesedéssel elfogadta és Sável Kálmánt elnökké megválasztotta. — Alelnökké választottak: Varga Nagy István és Angyal Pál kir. ítélőtáblai bírák, úgy Hardy Sándor kir. törvényszéki elnök, mely utóbbiak ezt az állást maig is betöltik és az elnököt hathatósan támogatják. — A választmányba megválasztottak: Erreth János orsz. képviselő, ügyvédi kamarai elnök, dr. Fürst Győző és dr. Jobst László ügyvédek, Károly Ignác apátplébáuos, dr. Kaufer Jenő ügyvéd, Kaufmann Nándor kir. ítélőtáblai bíró, Koszér János kir. törvényszéki bíró, Majorossy Imre Pécs város polgármestere, dr. Perls Ármin főrabbi, Simonflay János és dr. Toldi Béla ügyvédek és Zavaros Péter nyug. városi tanácsnok. — Az utolsót kivéve, aki elhalt, de a választmánynak haláláig tagja volt, a többiek is legnagyobb részben mai napig benne vannak a választmányban, míg az a 3—4 tag, amely részint elfoglaltsága, részint egyéb ok miatt a választmányi ülésen soha vagy alig egyszer vett részt, lassankint kihagyatott, mert a vezetőség belátta, hogy ha az egyletet ismét lábra akarjuk

állítani, ahoz elsősorban az egyesület ügyei iránt komolyan érdeklődő választmányi tagokra van szükség.

Az 1901. évi volt tehát az utolsó közgyűlés, amelyen Bánffy Simon elnökölt és 15 évi elnöksége után tartozunk neki azzal, hogy utolsó elnöki jelentését bucsúszózatát, amelyben az egyesület lehanyatlásának okait őszintén feltárja s a jövőre nézve tanácsot ad, ide iktassuk:

»A pécsi rabsegélyző egyesület megalakulásakor a választmány ennek működéséhez nagy reményeket fűzött. — Kimondotta akkor, hogy feladatának tekinti nemcsak a javulást mutató rabok és családjainak segélyezését, hanem egy munkástelep létesítését is, melyben a rabok tulnyomó többsége megszokott és hivatásos foglalkozásában a mezei, illetve földművelési munkálatokban és ezek fokozatos fejlődésében és tökéletesítésében a kellő tudást és gyakorlatot megszerezhessek.

Ezen akkor kimondott nézetnek természetes folyamánya volt a tőkegyűjtés és a tulajdonképeni célnak — a rabok segélyezésének — szűkebb korlátok közé való szorítása.

Az akkori kir. ügyészség is ezen törekvéstől lévén áthatva, minthogy a segélyezéseknél tulajdonképen az ő véleménye volt mérvadó, csak nagyon kivételes esetekben javasolta a segélyezést és ezt is oly csekély mértékben, hogy az egyesület humanitárius működése alig volt érezhető és létezése is jóformán feledésbe merült; minek azután az lett a következménye, hogy a tagok száma nemcsak hogy nem szaporodott, hanem inkább csökkent s jövedelme leginkább a miniszterium által évenként adni szokott subventióra szorítkozott.

Az akkori választmánynak működési irányul kimondott elve e szerint meghiusult, illetve életbe léptethető nem volt, de a kir. ügyészség a kimondott tervhez továbbá is ragaszkodott, mi által a jövedelmek apadása mellett a segélyezés is mindig szűkebbre szabott, csakhogy az év végével némi vagyonszaporodás mutatkozzék.

A legutóbbi időben jutott a választmány azon meggyőződésre, hogy az eddig követett irány elhibázott és célhoz nem vezet.

Szakított ennél fogva az eddigi pénzgyűjtési elvvel és anélkül mégis, hogy szerény jövedelmét pazarolta volna, fő tevékenységét az erre érdemes rabok és családjaik segélyezésére irányította.

Az egyesület működésének eredményét nagy mértékben akadályozta még a titkári állás folytonos ideiglenessége.

Alig lett valaki ez állásra megválasztva, nemsokára előléptetett s eltávozott, távozását csak elvétve jelentette be az elnöknek s így

történt, hogy az *egyleti iratok nagy része elkallódott, sőt volt eset, mikor a pénztárt is az elnöknek kellett kezelni, szóval a tevékenység látható jeleinek hiánya mindenkit megzsibbasztott, anélkül, hogy az elnöknek hatalma lett volna szükség esetén hivatali állásának súlyával is közbelépni s az egylet tevékenységét gátló akadályok elhárításával a célra vezető mederbe terelni.*)*

Szükségesnek tartom tehát:

1-ször a vagyongyűjtés eddig követett elvét mellőzni s a fősúlyt az egylet vagyonához mért segélyezésre fektetni, figyelemmel mégis arra, hogy az összes jövedelmek ki ne osztassanak, hanem, hogy rendkívüli esetre igénybe vehető tartalékalap létesíttessék.

2-szor. Oly elnök választassék, ki szükség esetén hivatali állásának súlyával is közbe léphessen s a lankadó egyleti működést fokozottabb tevékenységre serkenthesse.

3-szor. A titkári tisztnek oly egyénre való ruházását, kiről feltehető, hogy azt legalább is néhány évig állandóan fogja viselni, *mi által az egylet azon biztosítékot is megszerzi, hogy irományai rendben tartassanak**)* s ezekben a szükséges folytonosság meg ne szakíttassék s az egylet beléletéről hű képet lehessen alkotni, ami eddig lehetetlen volt, — végre

4-szer. *Az elnök működése egyedül az elnök akadályoztatása esetére szorítkozzék s az akadály megszűntével az elnök az időközben történetekről értesíttessék.*

Ezek lennének főbb vonásokban azon intézkedések, melyektől az egylet újabb és áldásosabb lendületet várom, melyeket ennél fogva bátorodom a tisztelt közgyűlés figyelmébe ajánlani.

Megbízatusunk a mai napon legújra, a t. Közgyűlés eddigi bizalmát megköszönve, magam és a választmány lemondását bejelentem, részemről azon meggyezéssel, hogy az általam fentebb kifejezetteknél fogva a reám eshető ismét megválasztatást semmi esetre se fogadhatnám el. Mely tiszteltetés a t. Közgyűlés alázatos szolgálja: Bánffy Simon s. k. elnök.

Ezután a jelentés után, amely vég bucsú volt s amely a legilletékesebb férfiú saját tapasztalatain alapszik, saját szájából ered, be fogja látni mindenki, hogy teljes joggal mondhattuk, miként az egyletet az alapszabályok be nem tartása, a vezetés szét-

*) Ime a helyes indok, miért akarja az igazságügyi kormány az egyletek vezetését a kir. ügyészszel karöltve a törvényszéki elnökökre bízni.

**) Most az elnök őrzi az egylet iratait, míg a menház kérdése meg lesz oldva és az iratokat ott elhelyezhetjük.

osztása juttatta csaknem a bukás szélére, ez ölte ki a tagokból az érdeklődést, a választmányból az ügybuzgóságot, amit mind lépésről-lépésre kétszeres küzdés árán és jó példával elől menve, évenként át lehetett csak visszaszerezni.

Ezzel lezáródott a régi rendszer és kezdődött az új, a mostani.)*

* * *

Az új választmány Sável Kálmán elnökle alatt június 29-én fogott a munkához, a taggyűjtő bizottságot is összehívta október 27-re s ekkor beszéltük meg tüzetesen azokat a módokat, amelyekkel az egyletet reorganizálni akartuk.

Sável Kálmán azonban nemsokára eltávozott Pécsről Nagyváradra s így az egylet vezetése e sorok írójára maradt, aki elkezdte s azóta folytatja a nyomtatott évi jelentések kiadását és ebben az országos rabsegélyügy állásának ismertetését, mert azt tapasztalta, hogy csak így lehet azokkal is, akik a választmányi üléseken és a közgyűléseken nincsenek jelen, az egylet működését és az országos rabsegélyügy állását megismertetni.

Az 1901. évről általam szerkesztett jelentés kezdődik egy felhívással Pécs szab. kir. város és Baranyavármegye művelt közönségéhez. Ismerteti vázlatosan a rabsegélyző egyletek célját a rabsegélyügy előmozdításából a társadalomra származó előnyöket, a rabsegélyügy állását Magyarországon, Ausztriában, a Német birodalomban, Amerikában, Japánban. Felhívja a művelt közönséget az eszme pártolására, a tagok közé belépésre és csatol a füzet végén egy taggyűjtő ivet.

Beszámol az évnek általunk már részben ismertett eseményeiről, előtárja az egylet anyagi helyzetét; hogy alapítóktól és adományokban 218 koronát, az államtól az 1900. évről elmaradt 400 koronán felül 1901. évre is ugyanannyit kapott az egylet. Beszámol arról, hogy *segélyezésekre 389 koronát fordítottunk, amely összegnek legnagyobb része a rabok családjaira esett, de „mivel az egyletnek nem az képezi feladatát, hogy jövedelme nagy részét vagyonszerzésre, tőkegyűjtésre fordítsa, a segélyezéseket jövőre nagyobb mértékben szándékozik a választmány kiterjeszteni.”*

Az igazgató választmány tervbe vette, hogy a könyvtárt újra rendeztetni, felfrissíteni és tekintettel arra, hogy az elítéltek legnagyobb száma a földművelő osztályból kerül ki, elhatározta, hogy a

*) Végződik pedig a régi rendszer számlája aképen, hogy 14 év alatt kapott államsegélyt 2900 frtot = 5800 korona, segélyekre pedig kiosztott 611 frt 52½ krt = 1223 kor. 05 fillért, tehát visszatartott a raboktól 2288 frt 48 krt = 4576 kor. 96 fillért.

m. kir. földművelésügyi miniszter úrtól a gazdasági népkönyvtárak kiadványaiból műveket fog kérni.

Rámutat a jelentés az egylet hanyatlásának okaira, amit abban vél feltalálni, hogy az egylet működésére »a választmány már évek óta kevés befolyást gyakorolt, mert jölehet az alapszabályok 18. §-a azt rendeli, hogy a választmány a hatáskörébe tartozó ügyek elintézése végett rendszerint minden hóban összeüljön«, ez az intézkedés — főleg a tagok részvétlensége miatt — be nem tartatott s mondhatom az igazgató választmány hatáskörébe utalt összes teendőket, köztük a segélykérvények elintézését is, (17. §.), kizárólag az elnökség, illetve az elnök helyett a második alelnök látta el. — Az ig. választmánynak az egylet vezetéséből való kimaradása eredményezte azután azt, hogy nem állt az elnökség mellett egy segítőcsapat, amely vele együtt az egylet iránti érdeklődést ébren tartotta, felköltötte volna, aminek az lett a szomorú következménye, hogy az egylet iránti érdeklődés a nagy közönségnél, sőt a választmány tagjainál is lelohadt. — »A külföldi példákból láthatjuk, hogy a rabsegély ügye a művelt államokban mennyire szervezve van, s ez az egységes szervezet a társegyletek közötti állandó kapocs adja meg az erőt még a legkisebb egyletnek is.«

Felhossa ez a jelentés az egyletek pangásának okául azt is, hogy bár az alapszabályokban mindenütt benne volt, hogy »a felügyeleti jogot a m. kir. kormány a budapesti kir. főügyész által gyakorolja, aki az igazgatás és ügykezelés minden ágát időszakonként megvizsgálja« ilyen vizsgálat, bár erre, mint látjuk elég ok lett volna, a budapesti főügyészség által soha nem eszközöltetett. — De nem lett a felügyeleti jog rendezve az igazságügyi kormány részéről sem a bűnvádi perrendtartás életbeléptetése és a vidéki kir. főügyészségek felállításakor, annyira, hogy bár Pécsen a kir. főügyészt választották meg 1901-ben az egylet elnökévé, akinek kormánybiztosi, tehát ellenőrző teendőket kellett volna vinni, ezt a minisztérium részéről szóvá sem tették, nem nehézményezték. — Elhatározta tehát az egylet, hogy ennek a kérdésnek a rendezése végett felirnak, ami eredménnyel is járt.

Hogy az egyleti ügykezelés rendes kerékvágásba jöjjön, kimondták, hogy »a választmány minden hóban ülést tartson, a kérvényeket elintézzé, fenmaradván az elnöknek az a joga, hogy a halaszthatlan kérvényeket, úgy a többi segélyügyeket is, amennyiben a választmány összehívása sikerrel nem járna, a 19. §. végpontja értelmében a választmány utólagos jóváhagyása reményében ő maga intézhesse el.« — »Miután az alapszabályok 17. §-ában ki van mondva, hogy az

igazgató választmány hatáskörébe tartoznak mindazon intézkedések, melyek az alapszabályok értelmében az egylet céljainak elérésére szükségesek, tehát első sorban az igazgató választmány hivatása az egylet ügyeit előbbre vinni, a társadalom érdeklődését egyletünk iránt újra felkölteni, ennek elérése végett a következő intézkedéseket hozták javaslatba. — Az igazgató választmány mindegyik tagjának egy aláírási ivet adnak és elsősorban a vidéki járásbiráknak, akik a választmánynak az alapszabályok értelmében hivatalból tagjai, hogy az egylet ügyeit járásuk területén pártfogásukba vegyék, támogassák, céljait megvalósítani segítsenek. — Ugyanezt a kérelmet intézték az egylet minden egyes tagjához is.

Felkérni határozták az alapszabályok megküldése és az egylet humanus céljait ismertető felhívás mellett a vármegye területén levő minden felekezeti lelkész urakat, hogy az egyletbe tagul belépjenek, tagokat gyűjtsenek s alkalomadtán a szabaduló rabok s elhagyott családjuknál a pártfogói tisztet elvállalják, ott ahol nyomort s a segélyezésre érdemes személyeket látnak, az egyletnek bejelentsek és a segélyezést közvetítsék.

Felkérni rendelték a vármegye alispánját és főszolgabiráit, hogy a községeket az egyletbe való belépésre felszólítsák. »A községeknek ugyanis a belépésből legtöbb haszna lehet, mert míg a kisebb községek a legtöbb esetben saját erejükből alig képesek az elítéltek, letartóztatottak családjait, vagy a kiszabadult rabokat segíteni, erre az egylettől az eset bejelentése mellett támogatást kaphatnak s így elejét vehetik annak, hogy a kiszabadult rab a bűn ösvényére visszatérjen, vagy egy ártatlan család, a családfentartásra hivatott, de attól elvonit családtag hibájából tönkre menjen.« Taggyűjtő iveket küldtek a többi hatóságok, egyletek, testületek, intézetek vezetőihez, a vármegye területén levő lapok szerkesztőinek, mert annak okát, hogy a tagok száma az utóbbi években nem emelkedett, sőt inkább apadt, nem a közönségben, hanem abban találták, hogy az egylet a közönséghez nem fordult.

A taggyűjtést is azonnal megkezdték, mi által az alapító tagok száma 26-ra, a rendes tagoké 94-re emelkedett, különösen a jogász közönség kezdett az egylet dolgai iránt érdeklődni és így az egylet hajója feszített vitorlákkal vigan haladt az éveken át ködbe takart, elérhetlen messzeségben képzelt cél, a rendszeres egyleti működés és rendszeres segélyezés felé.

A pénztári kimutatást is ismertette a jelentés, amelyből kitetszőleg az év végén 8680 K. vagyon maradt, végül pedig közölte és azóta is állandóan közli a tagok névsorát.